ORATIONES
EX
HISTORICIS
LATINIS
COLLECTÆ.

PARS SECUNDA.

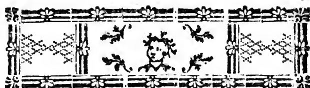

LUGDUNI,

Apud BENEDICTUM DUPLAIN, Bibliopolam, in vico majori Mercatorio, ſub ſigno Aquilæ.

M. DCC. LXIV.

CUM PERMISSU.

ALIÆ ORATIONES EX LIVIO COLLECTÆ.

ORATIO P. SCIPIONIS AD JUVENEM PRINCIPEM,

Quum ei ſponſam redderet.

Captâ Carthagine novâ, dum recenſet captivos Scipio, ad eum à militibus adducitur eximiæ formæ adulta virgo. Quam cùm accepiſſet deſponſam Principi Celtiberorum adoleſcenti Allucio, qui ejus amore deperiret, accerſitum eum ſic alloquitur.

* I. JUVENIS juvenem appello: què minor ſit inter nos hujus ſermonis verecundia. Ego, quum ſponſa tua capta à militibus

* Notæ Arithmeticæ indicant paginam verſionis Gallicæ.

noſtris ad me ducta eſſet, audiremque eam tibi cordi eſſe, & forma faceret fidem; quia ipſe, ſi frui liceret ludo ætatis (præſertim recto & legitimo amore) & non Reſpub. animum noſtrum occupaſſet, veniam mihi dari ſponſam impenſiùs amanti vellem: tuo, cujus poſſum, amori faveo. Fuit ſponſa tua apud me eâdem, quâ apud ſoceros tuos parenteſque ſuos, verecundiâ: ſervata tibi eſt, ut inviolatum & dignum me teque dari tibi donum poſſet. Hanc mercedem unam pro eo munere paciſcor, amicus Populo Romano ſis; & ſi me virum bonum credis eſſe, quales patrem patruumque meum jam antè hæ gentes norant, ſcias multos noſtrî ſimiles in civitate Romana eſſe: nec ullum in terris populum hodie dici poſſe, quem minùs tibi hoſtem tuiſque eſſe velis, aut amicum malis.

ORATIO
P. SCIPIONIS
AD SEDITIOSOS MILITES.

Octo millia militum Sucrone erant, præsidium gentibus, quæ cis Iberum incolunt, impositum. Hi licentiâ ex diuturno (ut fit) otio collectâ corrupti, quum Scipio gravi morbo implicitus esset, atque etiam falsò vulgatus esset de ipsius morte rumor, seditionem movent, Tribunos castris pellunt, imperii summam deferunt ad Albium & Atrium, principes seditionis: qui nequaquam tribuniciis contenti ornamentis, insignia summi imperii, fasces ac secures, invadunt. Postquam Scipio convaluit, nihil priùs habuit, quàm ut huic malo obviàm iret. Itaque quoniam stipendium non datum ad diem seditiosi jactaverant, edicit ut ad stipendium petendum venirent Carthaginem. Postquam urbem ingressi sunt, seditionis auctores sine ullo tumultu comprehendendos curat. Multitudinem posterâ die ad concionem vocat. Quò cùm inermes venissent, ipsis à tergo se circumfundit armatus exercitus, qui Carthagine erat. Tum Scipio eos in hunc modum gravissimè objurgat.

3. NUnquam mihi defuturam orationem, quâ exercitum meum alloquerer, credidi: non quòd verba unquam potiùs quàm

res exercuerim, sed quia propè à pueritia in castris habitus, assueveram militaribus ingeniis. Ad vos quemadmodum loquar, nec consilium, nec oratio suppeditat: quos ne quo nomine quidem appellare debeam, scio. Cives? qui à patria vestra descistis: an milites? qui imperium, auspiciumque abnuistis, sacramenti religionem rupistis. Hostes? corpora, ora, vestitum, habitum civium agnosco: facta, dicta, consilia, animos hostium video. Quid enim vos, nisi quod Illergetes & Lacetani, aut optastis aliud, aut sperastis? Et illi tamen Mandonium atque Indibilem, regiæ nobilitatis viros, duces furoris sequuti sunt: vos auspicium & imperium ad Umbrum Atrium, & Calenum Albium detulistis. Negate vos id omnes fecisse, aut factum voluisse, milites: paucorum eum furorem atque amentiam esse. Libenter credam negantibus. Nec enim ea sunt commissa, quæ vulgata in omnem exercitum sine piaculis ingentibus expiari possint. Invitus ea tanquam vulnera attingo: sed nisi tacta tractataque sanari non possunt. Equidem pulsis Hispaniâ Carthaginiensibus, nullum locum totâ provinciâ, nullos homines credebam esse, ubi vita invisa esset mea: sic me non solùm adversùs socios gesseram, sed etiam adversùs hostes. In castris en meis (quantùm me opinio fefellit!) fama mortis meæ non accepta solùm, sed etiam expectata est. Non quòd ego vulgari facinus per omnes velim. Equidem si totum exercitum meum mortem mihi optasse crederem, hîc statim

ante oculos vestros morerer : nec me vita juvaret, invisa civibus & militibus meis. Sed multitudo omnis, sicut natura maris per se immobilis est, venti & auræ cient; ita aut tranquillum, aut procellæ in vobis sunt : & causa atque origo omnis furoris penes auctores est; vos contagione insanistis.

6. Qui mihi ne hodie quidem scire videmini, quò amentiæ progressi sitis : quid facinoris in me, quid in patriam, parentesque ac liberos vestros, quid in Deos sacramenti testes, quid adversùs auspicia sub quibus militatis, quid adversùs morem militiæ disciplinamque majorum, quid adversùs summi imperii majestatem ausi sitis. De me ipso taceo : temerè potiùs, quàm avidè credideritis. Denique ego sim, cujus imperii tædere exercitum, minimè mirandum sit. Patria quid de vobis meruerat, quam cum Mandonio & Indibili consociando consilia prodebatis? Quid Populus Romanus, cùm imperium ablatum ab Tribunis suffragio Populi creatis, ad homines privatos detulistis? quum, eo ipso non contenti, si pro Tribunis illos haberetis, fasces Imperatoris vestri ad eos, quibus servus, cui imperarent, nunquam fuerat, Romanus exercitus detulistis. In prætorio tetenderunt Albius & Atrius : classicum apud eos cecinit : signum ab iis petitum est : sederunt in tribunali P. Scipionis : lictor apparuit : submoto incesserunt : fasces cum securibus prælati sunt. Lapides pluere, & fulmina jaci de cœlo, & insuetos fœtus

animalia edere, vos portenta esse putatis: hoc est portentum, quod nullis hostiis, nullis supplicationibus, sine sanguine eorum qui tantum facinus ausi sunt, expiari possit.

7. Atque ego (quanquam nullum scelus rationem habet) tamen, ut in re nefaria, quæ mens, quod consilium vestrum fuerit, scire velim. Rhegium quondam in præsidium missa legio, interfectis per scelus principibus civitatis, urbem opulentam per decem annos tenuit: propter quod facinus tota legio, millia hominum quatuor, in foro Romæ securi percussa sunt. Sed illi primùm, non Atrium Umbrum semilixam, nominis etiam abominandi ducem, sed Decium Jubellium Tribunum militum sequuti sunt: nec cum Pyrrho, nec cum Samnitibus aut Lucanis, hostibus Populi Romani, se conjunxerunt. Vos cum Mandonio & Indibili consilia communicastis, & arma consociaturi fuistis. Illi, sicut Campani Capuam Tuscis veteribus cultoribus ademtam, Mamertini in Sicilia Messanen, sic Rhegium habituri perpetuam sedem erant: nec Populum Romanum, nec socios Populi Romani ultrò lacessituri bello. Sucronemne vos domicilium habituri eratis? ubi si vos decedens confectâ provinciâ Imperator relinquerem, Deûm hominumque fidem implorare debeatis, quòd non rediretis ad conjuges liberosque vestros. Sed horum quoque memoriam, sicut patriæ meîque ejeceritis ex animis vestris. Viam consilii scelerati, sed non ad ultimum dementis exequi volo.

9. Mene vivo, & cætero incolumi exercitu, cum quo ego die uno Carthaginem cepi, cum quo quatuor Imperatores, quatuor exercitus Carthaginiensium fudi, fugavi, Hispaniâ expuli, vos octo millia hominum, minoris certè omnes pretii, quàm Albius & Atrius sunt, quibus vos subjecistis, Hispaniam provinciam Populo Romano erepturi eratis? Amolior & amoveo nomen meum: nihil ultrà facilè creditam mortem meam à vobis violatus sim. Quid? si ego morerer, mecum exspiratura Respubl. mecum casurum Imperium Populi Romani erat? Ne istuc Jupiter Optimus Maximus sirit, urbem auspicatò Diis auctoribus in æternum conditam, fragili huic & mortali corpori æqualem esse. Flaminio, Paulo, Graccho, Postumio Albino, M. Marcello, T. Quintio Crispino, C. Fulvio, Scipionibus meis, tot tam claris Imperatoribus uno bello absumtis, superstes est Pop. Romanus, eritque mille aliis nunc ferro, nunc morbo morientibus. Meo unius funere elata Pop. Romani esset Respublica? Vos ipsi hîc in Hispania, patre & patruo meo, duobus Imperatoribus interfectis, Septimum Marcium ducem vobis adversùs exultantes recenti victoriâ Pœnos delegistis.

10. Et sic loquor, tanquam sine duce Hispaniæ futuræ fuerint. M. Silanus eodem jure, eodem imperio mecum in provinciam missus, L. Scipio frater meus, & C. Lælius, Legati, vindices majestatis imperii decessent? Utrùm exercitus exercitui, an duces ducibus, an dignitas, an causa comparari

poterat? Quibus si omnibus superiores essetis, arma cum Pœnis contra patriam, contra cives vestros ferretis? Africam Italiæ, Carthaginem urbi Romæ imperare velletis? Quam ob noxam patriæ? Coriolanum quondam damnatio injusta, miserum & indignum exilium, ut iret ad oppugnandam patriam, impulit: revocavit tamen à publico parricidio privata pietas. Vos qui dolor, quæ ira incitavit? Stipendiumne diebus paucis Imperatore ægro seriùs numeratum, satis digna causa fuit, cur patriæ indiceretis bellum? cur ad Illergetes descisceretis à Populo Romano? cur nihil divinarum humanarumve rerum inviolatum vobis esset? Insanistis profectò, milites: nec major in corpus meum vis morbi, quàm in vestras mentes invasit. Horret animus referre quid crediderint homines, quid speraverint, quid optaverint. Auferat omnia irrita oblivio, si potest: si non, utcunque silentium tegat.

11. Non negaverim tristem atrocemque vobis visam orationem: quantò creditis facta vestra atrociora esse, quàm dicta mea? Et me ea quæ fecistis, pati æquum censetis: vos ne dici quidem omnia æquo animo feretis? Sed ne ea quidem ipsa ultrà exprobrabuntur. Utinam tam facilè vos obliviscamini eorum, quàm ego obliviscar. Itaque quod ad vos universos attinet, si erroris pœnitet, satis superque pœnarum habeo. Albius Calenus, & Atrius Umber, & cæteri nefariæ seditionis auctores sanguine luent quod admiserunt. Vobis supplicii

eorum ſpectaculum non modò non acerbum, ſed lætum etiam, ſi ſana mens rediit, debet eſſe : de nullis enim quàm de vobis infeſtiùs, aut inimiciùs conſuluerunt.

ORATIO
Q. FABII MAXIMI,
IN SENATU,
Ne Scipio in Africam cum exercitu mitteretur.

Quum Africam novam provinciam Scipioni Conſuli extra ſortem deſtinari homines famâ ferrent, & ipſe acturum ſe id per Populum diceret, ſi Senatus adverſaretur: ubi relatum ad Senatum eſt de exercitibus ſcribendis ac provinciis, Q. Fabius Maximus rogatus ſententiam, accuratâ oratione probare nititur non eſſe è Republica ut Scipio in Africam trajiciat.

13. SCio multis veſtrûm videri, P. C. rem actam hodierno die agi, & fruſtra habiturum orationem, qui tanquam de integra re, de Africa provincia ſententiam dixerit. Ego autem primùm illud ignoro, quemadmodum jam certa provincia Africa Conſulis viri fortis ac ſtrenui ſit, quam nec Senatus cenſuit in hunc annum pro-

vinciam esse, nec Populus jussit: deinde, si est, Consulem peccare arbitror, qui de re transacta simulando se referre, Senatum ludibrio habet, non Senatorem modò, qui de quo consulitur, suo loco dicit sententiam.

14. Atque ego certum habeo, dissentienti mihi ab ista festinatione in Africam trajiciendi, duarum rerum subeundam opinionem esse: unius, insitæ ingenio meo cunctationis, quam metum pigritiamque homines adolescentes sanè appellent, dum ne pœniteat, adhuc aliorum speciosiora primo adspectu consilia semper visa, mea usu meliora: alterius, obtrectationis atque invidiæ adversùs crescentem in dies gloriam fortissimi Consulis. A qua suspicione, si me neque vita acta & mores mei, neque dictatura cum quinque consulatibus, tantùmque gloriæ belli domique partæ vindicat, ut propiùs fastidium ejus sim, quàm desiderium; ætas saltem liberet. Quæ enim mihi æmulatio cum eo esse potest, qui ne filio quiquem meo æqualis sit? Me Dictatorem, quum vigerem adhuc viribus, & in cursu maximarum rerum essem, recusantem nemo aut in Senatu, aut ad Populum audivit, quominùs insectanti me Magistro equitum, quod fando nunquam antè auditum erat, imperium mecum æquaretur. Rebus, quàm verbis assequi malui, ut qui aliorum judicio mihi comparatus erat, suâ mox confessione me sibi præferret: nedum ego perfunctus honoribus, certamina mihi atque æmulationes cum adolescente florentissimo

proponam : videlicet ut mihi jam vivendo, non solùm rebus gerendis fesso, si huic negata fuerit, Africa provincia decernatur. Cum ea gloria, quæ parta est, vivendum atque moriendum est. Vincere ego prohibui Annibalem, ut à vobis, quorum vigent nunc vires, etiam vinci posset.

16. Illud te mihi ignoscere, P. Corneli, æquum erit, si, quum in me ipso nunquam pluris famam hominum, quàm Rempublicam fecerim; ne tuam quidem gloriam bono publico præponam. Quanquam si aut bellum nullum in Italia, aut is hostis esset, ex quo victo nihil gloriæ quæreretur; qui te in Italia retineret, etsi id bono publico faceret, simul cum bello materiam gloriæ tuæ isse ereptum videri posset. Quum verò Annibal hostis incolumi exercitu quartumdecimum annum Italiam obsideat, pœnitebit te, P. Corneli, gloriæ tuæ, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladium nobis causa fuit, tu Consul Italiâ expuleris, & sicut penes C. Lutatium prioris Punici perpetrati belli titulus fuit, ita penes te hujus fuerit? Nisi aut Amilcar Annibali dux est præferendus, aut illud bellum huic, aut victoria illa major clariorque, quàm hæc (modò contingat ut te Consule vincamus) futura est. Ab Drepano atque Eryce detraxisse Amilcarem, quàm Italiâ expulisse Pœnos atque Annibalem, malis? Ne tu quidem, etsi magis partam, quàm speratam gloriam amplecteris, Hispaniâ potiùs quàm Italiâ bello liberatâ gloriatus fueris. Nondum is est Annibal, quem non magis timuisse videatur,

quàm contemsisse, qui aliud bellum maluerit. Quin igitur ad hoc accingeris, nec per istos circuitus, ut quum in Africam trajeceris, sequuturum te illuc Annibalem speres, potiùs quàm recto hinc itinere, ubi Annibal est, eò bellum intendis? Egregiam istam palmam belli Punici patrati petis? Hoc & naturâ prius est, tua quum defenderis, aliena ire oppugnatum. Pax antè in Italia, quàm bellum in Africa sit: & nobis priùs decedat timor, quàm ultrò aliis inferatur. Si utrumque tuo ductu auspicioque fieri potest: Annibale hîc victo, illic Carthaginem expugna. Sin alterutra victoria novis Consulibus relinquenda est; prior quum major clariorque, tum causa insequentis fuerit.

18. Nam nunc quidem, præterquam quòd & in Italia & in Africa duos diversos exercitus alere ærarium non potest; præterquam quòd unde classes tueamur, unde commeatibus præbendis sufficiamus, nihil reliqui est; periculi tandem quantùm adeatur, quem fallit? P. Licinius in Italia, P. Scipio bellum in Africa geret. Quid, si (quod omnes Dii omen avertant, & dicere etiam reformidat animus, sed quæ acciderunt, accidere possunt) & victor Annibal ire ad urbem pergat; tum demum te Consulem ex Africa, sicut Q. Fulvium à Capua arcessemus? Quid, quòd in Africa quoque Mars communis belli erit? Domus tibi tua, pater patruusque, intra triginta dies cum exercitibus cæsi, documento sint; ubi per aliquot annos maximis rebus terrâ marique gerendis amplissimum nomen apud exteras gen-

tes Populi Rom. vestræque familiæ fecerant. Dies me deficiat, si Reges Imperatoresque merè in hostium terras transgressos cum maximis cladibus suis exercituumque suorum, numerare velim. Athenienses, prudentissima civitas, bello domi relicto, auctore æquè impigro ac nobili juvene, magnâ classe in Siciliam transmissâ, unâ pugnâ navali, florentem Rempublicam suam in perpetuum afflixerunt. Externa & nimis antiqua repeto. Africa eadem ista, & M. Attilius, insigne utriusque fortunæ exemplum, nobis documento sint.

19. Næ tibi, P. Corneli, quum ex alto Africam conspexeris, ludus & jocus fuisse Hispaniæ tuæ videbuntur. Quid enim simile? Pacato mari præter oram Italiæ Galliæque vectus, Emporias in urbem sociorum classem appulisti: expositos milites, per tutissima omnia, ad socios & amicos Populi Romani, Tarraconem duxisti: ab Tarracone deinde iter per præsidia Romana: circa Iberum exercitus patris patruique tui, post amissos Imperatores, ferociores & calamitate ipsâ. Dux tumultuarius quidem ille L. Marcius, & militari suffragio ad tempus lectus, cæterùm si nobilitas ac justi honores adornarent, claris Imperatoribus quálibet arte belli par: oppugnata per summum otium Carthago, nullo trium Punicorum exercituum socios defendente. Cætera, neque ea elevo, nullo tamen modo Africo bello comparanda; ubi non portus ullus classi nostræ apertus, non ager pacatus, non civitas socia, non Rex amicus, non

consistendi usquam locus, non procedendi. Quàcunque circumspexeris, hostilia omnia atque infesta. An Syphaci Numidisque credis? Satis sit semel creditum. Non semper temeritas est felix, & fraus fidem in parvis sibi præstruit, ut quum operæ pretium sit, cum mercede magna fallat. Non hostes patrem patruumque tuum armis priùs, quàm Celtiberi socii fraude circumvenerunt: nec tibi ipsi à Magone & Asdrubale hostium ducibus, quantùm ab Indibili & Mandonio in fidem acceptis periculi fuit. Numidis tu credere potes, defectionem militum tuorum expertus? Et Syphax & Masinissa se, quàm Carthaginienses, malunt potentissimos in Africa esse: Carthaginienses, quàm quemquam alium. Nunc illos æmulatio inter sese, & omnes causæ certaminum acuunt, quia procul externus metus est. Ostende illis Romana arma, & exercitum alienigenam: jam veluti ad commune restinguendum incendium concurrent.

22. Aliter iidem illi Carthaginienses Hispaniam defenderunt: aliter mœnia patriæ, templa Deûm, aras, focos defendent; quum euntes in prælium pavida prosequetur conjux, & parvi liberi occursabunt. Quid porro? Si satis confisi Carthaginienses consensu Africæ, fide sociorum Regum, mœnibus suis, quum tuo exercitûsque tui præsidio nudatam Italiam viderint, ipsi ultrò novum exercitum in Italiam aut ex Africa miserint, aut Magonem, quem à Balearibus classe transmissâ jam præter oram Ligurum Alpinorum vectari constat, Annibali se conjun-

gere jusserint ? Nempe in eodem terrore erimus in quo nuper fuimus, quum Asdrubal in Italiam transcendit: quem tu, qui non solùm Carthaginem, sed omnem Africam exercitu tuo es clausurus, è manibus tuis in Italiam emisisti. Victum à te dices: eò quidem minùs vellem, & id tuâ, non Reipublicæ solùm causâ, iter datum victo in Italiam esse.

23. Patere nos omnia quæ prospera tibi ac Reipublicæ in imperio evenere, tuo consilio assignare: adversa casibus incertis belli & fortunæ delegare. Quò melior fortiorque es, eò magis talem præsidem sibi patria atque universa Italia retinet. Non potes ne ipse quidem dissimulare, ubi Annibal sit, ibi caput atque arcem hujus belli esse: quippe qui præ te feras, eam tibi causam trajiciendi in Africam esse, ut Annibalem eò trahas. Sive igitur hîc, sive illic, cum Annibale est tibi futura res. Utrùm ergo tandem firmior eris in Africa solus, an hîc tuo collegæque exercitu conjuncto ? Ne Claudius quidem & Livius Consules tam recenti exemplo, quantùm id intersit, documento sunt ? Quid Annibalem, utrùm tandem extremus angulus agri Brutii frustra jam diu poscentem ab domo auxilia, an propinqua Carthago, & tota socia Africa potentiorem armis virisque faciet ? Quod istud consilium est, ibi malle decernere, ubi tuæ dimidio minores copiæ sint, hostium multò majores, quàm ubi duobus exercitibus, adversùs unum tot præliis & tam diuturnâ & gravi militiâ fessum pugnandum sit ?

24. Quàm compar consilium tuum parentis tui consilio sit, reputa. Ille Consul profectus in Hispaniam, ut Annibali ab Alpibus descendenti occurreret, in Italiam ex provincia rediit: tu, quum Annibal in Italia sit, relinquere Italiam paras; non quiá Reipub. id utile, sed quia tibi amplum & gloriosum censes esse: sicut quum provinciâ & exercitu relicto, sine lege, sine senatusco fulto, duabus navibus, Populi Rom. Imperator fortunam publicam & majestatem Imperii, quæ tum in tuo capite periclitabantur, commisisti.

25. Ego P. Cornelium, P. C. Reipublicæ nobisque, non sibi ipsi privatim creatum Consulem existimo: exercitusque ad custodiam urbis atque Italiæ scriptos esse, non quos regio more per superbiam Consules, quò terrarum velint, trajiciant.

ORATIO

P. CORNELII SCIPIONIS

Q. FABIO RESPONDENTIS.

25. ET ipse Q. Fabius principio orationis, P. C. commemoravit, in sententia sua posse obtrectationem suspectam esse. Cujus ego rei non tam ipse ausim tantum virum insimulare, quàm ea suspicio, vitio orationis an rei, haud sanè purgata est. Sic enim honores suos & famam rerum

gestarum extulit verbis, ad extinguendum invidiæ crimen, tanquam mihi ab infimo quoque periculum sit, ne mecum æmuletur, & non ab eo, qui, quia super cæteros excellat, quò me quoque niti non dissimulo, me sibi æquari nolit. Sic senem se perfunctum honoribus, & me infra ætatem filii etiam sui posuit; tanquam non longiùs quàm quantum vitæ humanæ spatium est, cupiditas gloriæ extendatur, maximaque pars ejus in memoriam ac posteritatem promineat. Maximo cuique id accidere animo certum habeo, ut se non cum præsentibus modò, sed cum omnis ævi claris viris comparent. Equidem haud dissimulo, me tuas, Q. Fabi, laudes non assequi solùm velle, sed (bonâ veniâ tuâ dixerim) si possim, etiam exsuperare. Illud nec tibi in me, neu mihi in minores natu animi sit, ut nolimus quemquam nostrî similem evadere civem. Id enim non eorum modò, quibus inviderimus, sed Reipub. & penè omnis generis humani detrimentum sit.

26. Commemoravit, quantùm essem periculi aditurus, si in Africam trajicerem: ut meam quoque, non solùm Reipublicæ & exercitûs vicem videretur sollicitus. Unde hæc repentè cura de me exorta? Quum pater patruusque meus interfecti, quum duo exercitus eorum propè occidione occisi essent, quum amissæ Hispaniæ, quum quatuor exercitus Pœnorum, quatuor duces omnia metu armisque tenerent, quum quæsitus ad id bellum Imperator nemo se ostenderet, præter me, nemo profiteri nomen

ausus esset, quum mihi quatuor & viginti annos nato detulisset imperium Populus Romanus; quid ita tum nemo ætatem meam, vim hostium, difficultatem belli, patris patruique recentem cladem commemorabat? Utrùm major aliqua nunc in Africa calamitas accepta est, quàm tunc in Hispania erat? An majores nunc sunt exercitus in Africa, duces plures melioresque, quàm tunc in Hispania fuerunt? An ætas mea tunc maturior bello gerendo fuit, quàm nunc est? An cum Carthaginiensi hoste in Hispania, quàm in Africa bellum geri aptius est? Facile est post fusos fugatosque quatuor exercitus Punicos, post tot urbes vi captas, aut metu subactas in ditionem, post perdomita omnia usque ad Oceanum, tot Regulos, tot sævas gentes, post receptam totam Hispaniam, ita ut vestigium nullum belli reliquum sit, elevare meas res gestas: tam, Hercule, quàm si victor ex Africa redierim, ea ipsa elevare, quæ nunc retinendi meî causâ, ut terribilia eadem videantur, verbis extolluntur.

18. Negat aditum esse in Africam, negat ullos patere portus. M. Atilium captum in Africa commemorat. Tanquam M. Atilius primo accessu ad Africam offenderit. Neque recordatur, illi ipsi tam infelici Imperatori patuisse tamen portus Africæ, & res egregias primo anno gessisse, &, quantùm ad Carthaginienses duces attinet, invictum ad ultimum permansisse. Nihil igitur me isto tu exemplo terrueris. Si hôc bello, non priore, si nuper, & non annis antè qua-

draginta, ista clades accepta foret; quî ego minùs in Africam Regulo capto, quàm Scipionibus occisis, in Hispaniam trajicerem? Nec feliciùs Xanthippum Lacedæmonium Carthagini, quàm me patriæ meæ sinerem natum esse: cresceretque mihi ex eo ipso fiducia, quòd possit in hominis unius virtute tantùm momenti esse.

29. At etiam Athenienses audiendi sunt, temerè in Siciliam, omisso domi bello, transgressi. Cur ergo, quoniam Græcas fabulas enarrare vacat, non Agathoclem potiùs Syracusanum Regem, quum diu Sicilia Punico bello ureretur, transgressum in hanc eandem Africam, avertisse eò bellum unde venerat, refers?

30. Sed quid, ultrò metum inferre hosti, & ab se remoto periculo alium in discrimen adducere, quale sit, veteribus externisque exemplis admonere opus est? Majus præsentiusve ullum exemplum esse, quàm Annibal, potest? Multùm interest, alienos populere fines, an tuos uri exscindique videas; plus animi est inferenti periculum, quàm propulsanti. Ad hoc major ignotarum rerum est terror: bona malaque hostium ex propinquo, ingressus fines, aspicias. Non speraverat Annibal fore, ut tot in Italia populi ad se deficerent, quot defecerunt post Cannensem cladem; quantò minùs quicquam in Africa Carthaginiensibus firmum ac stabile est, infidis sociis, gravibus ac superbis dominis? Ad hoc nos etiam deserti ab sociis, viribus nostris, milite Romano, stetimus. Carthaginiensi nihil civilis robo-

ris est : mercede paratos milites habent, Afros, Numidasque, levissima fidei mutandæ ingenia. Hîc modò nihil moræ sit : unà & trajecisse me audietis, & ardere bello Africam, & molientem hinc Annibalem, & obsideri Carthaginem. Lætiores & frequentiores ex Africa exspectate nuncios, quàm ex Hispania accipiebatis. Has mihi spes subjicit fortuna Pop. Romani, Dii fœderis ab hoste violati testes, Syphax & Masinissa Reges : quorum ego fidei ita innitar, ut bene tutus à perfidia sim. Multa quæ nunc ex intervallo non apparent, bellum aperiet. Et id est viri & ducis, non deesse fortunæ præbenti se, & oblata casu flectere ad consilium.

31. Habebo, Quinte Fabi, parem, quem das, Annibalem ; sed illum potiùs ego traham, quàm ille me retineat. In sua terra cogam pugnare eum, & Carthago potiùs præmium victoriæ erit, quàm semiruta Bruttiorum castella.

32. Ne quid interim, dum trajicio, dum expono exercitum in Africa, dum castra ad Carthaginem promoveo, Respub. hîc detrimenti capiat, quod tu, Q. Fabi, quum victor totâ Italiâ volitaret Annibal, potuisti præstare, hoc, vide ne contumeliosum sit, concusso jam & penè fracto Annibale, negare, posse P. Licinium Consulem virum fortissimum præstare : qui ne à sacris absit Pontifex maximus, ideo in sortem tam longinquæ provinciæ non venit.

32. Si, Hercule, nihilo maturiùs hôc, quo ego censeo, modo perficeretur bellum :

tamen ad dignitatem Pop. Romani, famamque apud Reges gentesque externas pertinebat; non ad defendendam modò Italiam, sed ad inferenda etiam Africæ arma, videri nobis animum esse: nec hoc credi vulgarique, quod Annibal ausus sit, neminem ducem Romanorum audere: & priore Punico bello, tum quum de Sicilia certaretur, toties Africam ab nostris exercitibus & classibus oppugnatam; nunc quum de Italia certetur, Africam pacatam esse. Requiescat aliquando vexata tamdiu Italia; uratur evasteturque invicem Africa. Castra Romana potiùs Carthaginis portis immineant, quàm nos iterum vallum hostium ex mœnibus nostris videamus. Africa sit reliqui belli sedes: illuc terror fugaque, populatio agrorum, defectio sociorum, cæteræ belli clades, quæ in nos per quatuordecim annos ingruerunt, vertantur.

33. Quæ ad Rempublicam pertinent, & bellum quod instat, & provincias de quibus agitur, dixisse satis est. Illa longa oratio, nec ad vos pertinens sit, si quemadmodum Q. Fabius meas res gestas in Hispania elevavit, sic & ego contrà gloriam ejus eludere, & meam verbis extollere velim. Neutrum faciam, P. C. &, si ullâ aliâ re, modestiâ certè, & temperando linguæ, adolescens senem vicero. Ita & vixi & res gessi, ut tacitus eâ opinione, quam vestrâ sponte conceptam animis haberetis, facilè contentus essem.

ORATIO
LOCRENSIUM LEGATORUM
IN SENATU,
De injuriis Q. Pleminii.

Locris receptis Scipio præsidium cum Q. Pleminio Legato ac duobus Tribunis militum imposuerat. Ab his Locrenses ita superbè & crudeliter habiti sunt, ut nihil omnium, quæ inopi invisas opes potentioris faciunt, prætermissum in oppidanos sit ab duce, aut à militibus. Direpti quoque ab iis sacri Proserpinæ thesauri. Ortâ deinde inter ipsos latrones dissensione, Legatus ac Tribuni atrocia in se mutuò exempla ediderunt. Locrenses tot malis fessi Legatos Romam ad Senatum mittunt, qui ærumnas suas in hunc modum deploraverunt.

35. SCio, quanti æstimentur nostræ apud vos querelæ, Patres Conscripti, plurimùm in eo momenti esse, si probè sciatis, & quomodo proditi Locri Annibali sint, & quomodo pulso Annibalis præsidio, restituti in ditionem vestram. Quippe si & culpa defectionis procul à publico Consilio absit, & reditum in vestram ditionem appareat, non voluntate solùm, sed ope etiam ac virtute nostrâ;

noſtrâ ; magis indignemini, bonis ac fidelibus ſociis tam atroces atque indignas injurias ab Legato veſtro militibuſque fieri. Sed ego cauſam utriuſque defectionis noſtræ in aliud tempus differendam arbitror eſſe, duarum rerum gratiâ: unius, ut coram P. Scipione, qui Locros recepit, omnium nobis rectè perperamque factorum teſtis, agatur : alterius, quòd qualeſcumque ſumus, tamen hæc quæ paſſi ſumus, pati non debuimus.

36. Non poſſumus diſſimulare, P. C. nos, quum præſidium Punicum in arce noſtra haberemus, multa fœda, indigna, & à Præfecto præſidii Amilcare, & ab Numidis Afriſque paſſos eſſe. Sed quid illa ſunt, collata cum iis, quæ hodie patimur ? Cum bona venia, quæſo, audiatis, P. C. id quod invitus dicam. In diſcrimine eſt nunc humanum omne genus, utrùm vos, an Carthagínienſes principes orbis terrarum videat. Si ex iis, quæ Locrenſes aut ab illis paſſi ſumus, aut à veſtro præſidio nunc quum maximè patimur, æſtimandum Romanum ac Punicum imperium ſit; nemo non illos ſibi, quàm vos, dominos præoptet. Et tamen videte, quemadmodum Locrenſes in vos animati ſint. Quum à Carthaginienſibus injurias tantò minores acciperemus, ad veſtrum Imperatorem confugimus: quum à veſtro præſidio pluſquam hoſtilia patiamur, nuſquam aliò, quàm ad vos, querelas detulimus. Aut vos reſpicietis perditas res noſtras, P. C. aut ne ab Diis quidem immortalibus quod precemur, quicquam ſupereſt.

37. Q. Pleminius Legatus miſſus eſt cum

præsidio, ad recipiendos à Carthaginiensibus Locros, & cum eodem ibi relictus est præsidio. In hoc Legato vestro (dant enim animum ad loquendum liberè ultimæ miseriæ) nec hominis quicquam est, P. C. præter figuram & speciem; neque Romani civis, præter habitum vestitumque & sonum Latinæ linguæ. Pestis, ac bellua immanis, quales fretum quondam, quo ab Sicilia dividimur, ad perniciem navigantium circumsedisse fabulæ ferunt. At si scelus, libidinemque, & avaritiam solus ipse exercere in socios vestros satis haberet, unam profundam quidem voraginem tamen patientiâ nostrâ expleremus. Nunc omnes Centuriones militesque vestros (adeo in promiscuo licentiam atque improbitatem esse voluit) Pleminios fecit: omnes rapiunt, spoliant, verberant, vulnerant, occidunt; constuprant matronas, virgines, ingenuos raptos ex complexu parentum. Quotidie capitur urbs nostra, quotidie diripitur; dies noctesque omnia passim mulierum puerorumque, qui rapiuntur atque asportantur, ploratibus sonant. Miretur qui sciat, quomodo aut nos ad patiendum sufficiamus, aut illos qui faciunt, nondum tantarum injuriarum satietas ceperit. Neque ego exsequi possum, nec vobis operæ est audire singula, quæ passi sumus; communiter omnia amplectar. Nego domum ullam Locris, nego quemquam hominem expertem injuriæ esse: nego ullum genus sceleris, libidinis, avaritiæ superesse, quod in ullo, qui pati potuerit, prætermissum sit. Vix ratio iniri potest, uter casus

civitatis sit detestabilior, quum hostes bello urbem cepere, an quum exitiabilis tyrannus vi atque armis oppressit. Omnia, quæ captæ urbes patiuntur, passi sumus, & cùm maximè patimur, Patres Conscripti: omnia quæ crudelissimi atque importunissimi tyranni scelera in oppressos cives edunt, Pleminius in nos, liberosque nostros, & conjuges edidit.

39. Unum est, de quo nominatim & nos queri religio infixa animis cogat, & vos audire & exsolvere Rempublicam vestram religione, si ita vobis videbitur, velimus, Patres Conscripti. Vidimus enim cum quanta cærimonia non vestros solùm colatis Deos, sed etiam externos accipiatis. Fanum est apud nos Proserpinæ, de cujus sanctitate templi credo aliquam famam ad vos pervenisse, Pyrrhi bello: qui cùm ex Sicilia rediens Locros classe prætervehéretur, inter alia fœda, quæ, propter fidem erga vos, in civitatem nostram facinora edidit, thesauros quoque Proserpinæ, intactos ad eam diem, spoliavit: atque ita pecuniâ in naves impositâ, ipse terrâ est profectus. Quid ergo evenit, Patres Conscripti? Classis postero die fœdissimâ tempestate lacerata, omnesque naves, quæ sacram pecuniam habuerunt, in littora nostra ejectæ sunt. Quâ tantâ clade edoctus tandem Deos esse superbissimus Rex, pecuniam omnem conquisitam in thesauros Proserpinæ referri jussit. Nec tamen illi unquam postea prosperi quicquam evenit: pulsusque Italiâ, ignobili atque inhonestâ morte, temerè nocte ingressus Argos, occubuit.

40. Hæc quum audiſſet Legatus veſter, Tribunique militum, & mille alia, quæ non augendæ religionis cauſâ, ſed præſentis Deæ numine ſæpe comperta nobis majoribuſque noſtris, referebantur; auſi ſunt nihilominus ſacrilegas admovere manus intactis illis theſauris, & nefandâ prædâ ſeipſos, ac domos contaminare ſuas, & milites veſtros: quibus per, vos, fidem veſtram, P. C. priuſquam eorum ſcelus expietis, neque in Italia, neque in Africa quicquam rei geſſeritis; ne quod piaculum commiſerunt, non ſuo ſolùm ſanguine, ſed etiam publicâ clade luant. Quanquam ne nunc quidem, P. C. aut in ducibus, aut in militibus veſtris ceſſat ira Deæ. Aliquoties jam inter ſe ſignis collatis concurrerunt: dux alterius partis Pleminius, alterius duo Tribuni militum erant; non acriùs cum Carthaginienſibus, quàm inter ſe ipſi ferro dimicaverunt; præbuiſſentque occaſionem furore ſuo, Locros recipiendi, Annibali, ni accitus ab nobis Scipio interveniſſet.

41. At, Hercule, milites contactos ſacrilegio furor agitat: in ducibus ipſis puniendis nullum Deæ numen apparuit? Imò ibi præſens maximè fuit. Virgis cæſi Tribuni ab Legato ſunt. Legatus deinde inſidiis Tribunorum interceptus, præterquam quòd toto corpore laceratus, naſo quoque auribuſque deciſis exſanguis eſt relictus: recreatus deinde Legatus ex vulneribus, Tribunos militum in vincula conjectos, dein verberatos, ſervilibuſque omnibus ſuppliciis cruciatos trucidando occidit: mortuos deinde prohibuit

sepeliri. Has Dea pœnas à templi sui spoliatoribus habet : nec antè desinet omnibus eos agitare furiis, quàm reposita sacra pecunia in thesauris fuerit. Majores quondam nostri, gravi Crotoniensium bello, quia extra urbem templum est, transferre in urbem eam pecuniam voluerunt ; noctu audita ex delubro vox est, *abstinerent manus : Deam sua templa defensuram.* Quia movendi inde thesauros incussa erat religio, muro circumdare templum voluerunt ; ad aliquantum jam altitudinis excitata erant mœnia, quum subitò collapsa ruinâ sunt.

42. Sed & nunc, & sæpe aliàs Dea suam sedem, suumque templum aut tutata est, aut à violatoribus gravia piacula exegit : nostras injurias nec potest, nec possit alius ulcisci, quàm vos, Patres Conscripti. Ad vos, vestramque fidem supplices confugimus : nihil nostrâ interest, utrùm sub illo præsidio Locros esse sinatis, an irato Annibali & Pœnis ad supplicium dedatis. Non postulamus, ut extemplo nobis, ut de absente, ut indictâ causâ credatis. Veniat, coram ipse audiat, ipse diluat. Si quicquam sceleris, quod homo in homines edere potest, in nos prætermisit ; non recusamus, quin & nos, omnia eadem iterum, si pati possumus, patiamur ; & ille omni divino humanoque liberetur scelere.

ORATIO
ANNIBALIS
AD SCIPIONEM,
De pace.

Carthaginienses cùm moram temporis quærerent, dum Annibal in Africam trajiceret, Legatos alios ad Scipionem, ut inducias facerent, alios Romam ad pacem petendam miserant. Induciæ concessæ; quas tamen, postquam Annibal adventabat, ruperunt expugnatis navibus quæ commeatus in castra Romana advehebant: Legatos quoque à Scipione Carthaginem missos, qui de hac injuria quererentur, propè violaverunt. Nihilominus Annibal ratus, si integer, quàm si victus peteret pacem, æquiora impetrari posse, colloquium cum Scipione expetit, hisque verbis eum ad pacem hortatur.

44. SI hoc ita fato datum erat, ut qui primus bellum intuli Populo Romano, quique toties propè in manibus victoriam habui, is ultrò ad pacem petendam venirem; lætor te mihi fortè potissimùm datum, à quo peterem. Tibi quoque inter multa egregia non in ultimis laudum hoc fuerit, Annibalem, cui de tot Romanis ducibus

victoriam Dii dedissent, tibi cessisse: teque huic bello, vestris priùs quàm nostris cladibus insigni, finem imposuisse. Hoc quoque ludibrium casûs ediderit fortuna, ut cum patre tuo Consule ceperim arma, cum eodem primùm Romano Imperatore signa contulerim; ad filium ejus inermis ad pacem petendam veniam.

45. Optimum quidem fuerat, eam patribus nostris mentem datam ab Diis esse, ut & vos Italiæ, & nos Africæ Imperio contenti essemus. Neque enim ne vobis quidem Sicilia atque Sardinia satis digna pretia sunt pro tot classibus, tot exercitibus, tot tam egregiis amissis ducibus. Sed præterita magis reprehendi possunt, quàm corrigi. Ita aliena appetivimus, ut de nostris dimicaremus, nec in Italia solùm vobis bellum, nobis in Africa esset: sed & vos in portis vestris propè ac mœnibus signa armaque hostium vidistis; & nos ab Carthagine fremitum castrorum Romanorum exaudimus. Quod igitur nos maximè abominaremur, vos ante omnia optaretis; in meliore vestra fortuna de pace agitur. Agimus ii, quorum & maximè interest pacem esse, & qui quodcunque egerimus, ratum civitates nostræ habituræ sint. Animo tantùm nobis opus est non abhorrente à quietis consiliis.

46. Quod ad me attinet, jam ætas, senem in patriam revertentem unde puer profectus sum, jam secundæ, jam adversæ res ita erudierunt, ut rationem sequi, quàm fortunam malim. Tuam & adolescentiam, & perpetuam felicitatem, ferociora utraque

quàm quietis opus est consiliis, metuo. Non temerè incerta casuum reputat, quem fortuna nunquam decepit. Quod ego fui ad Thrasymenum, ad Cannas, id tu hodie es. Vixdum militari ætate imperio accepto, omnia audacissimè incipientem nusquam fefellit fortuna. Patris & patrui persecutus mortem, ab calamitate vestræ domûs decus insigne virtutis pietatisque eximiæ cepisti: amissas Hispanias recuperasti, quatuor inde Punicis exercitibus pulsis: Consul creatus, quum cæteris ad tutandam Italiam parum animi esset, transgressus in Africam, duobus hîc exercitibus cæsis, binis eâdem horâ captis simul incensisque castris, Syphace potentissimo Rege capto, tot urbibus regni ejus, tot nostri Imperii ereptis, me, sextum decimum jam annum, hærentem in possessione Italiæ detraxisti. Potest victoriam malle, quàm pacem, animus. Novi vobis spiritus magnos magis quàm utiles: & mihi talis aliquando fortuna affulsit. Quòd si in secundis rebus bonam quoque mentem darent Dii, non ea solùm quæ evenissent, sed etiam ea quæ evenire possent, reputaremus. Ut omnium obliviscaris aliorum, satis ego documenti in omnes casus sum. Quem modò castris inter Anienem atque urbem vestram positis, ac jam propè scandentem mœnia Romana videras: hîc cernis, duobus fortissimis viris fratribus, clarissimis Imperatoribus orbatum, ante mœnia propè obsessæ patriæ, quibus terrui vestram urbem, ea pro mea deprecantem.

48. MAXIMÆ cuique fortunæ minimè

credendum eſt. In bonis tuis rebus, noſtris dubiis, tibi ampla ac ſpecioſa danti eſt pax; nobis petentibus magis neceſſaria quàm honeſta. Melior tutiorque eſt certa pax, quàm ſperata victoria; hæc in tua, illa in Deorum manu eſt. Ne tot annorum felicitatem in unius horæ dederis diſcrimen. Cùm tuas vires, tum vim fortunæ, Martemque belli communem propone animo. Utrinque ferrum, corpora humana erunt. Nuſquam minùs quàm in bello eventus reſpondent. Non tantùm ad id quod datâ pace jam habere potes, ſi prælio vincas, gloriæ adjeceris; quantùm ademeris, ſi quid adverſi eveniat. Simul parta ac ſperata decora unius horæ fortuna evertere poteſt. Omnia in pace jungenda tuæ poteſtatis ſunt, P. Corneli: tunc ea habenda fortuna erit, quam Dii dederint. Inter pauca felicitatis virtutiſque exempla M. Atilius quondam in hac eadem terra fuiſſet, ſi victor pacem petentibus dediſſet patribus noſtris: ſed non ſtatuendo tandem felicitati modum, nec cohibendo efferentem ſe fortunam, quantò altiùs elatus erat, eò fœdiùs corruit.

49. Eſt quidem ejus, qui dat, non qui petit, conditiones dicere pacis: ſed forſitan non indigni ſimus, qui nobiſmetipſis mulctam irrogemus. Non recuſamus, quin omnia propter quæ bellum initum eſt, veſtra ſint; Sicilia, Sardinia, Hiſpania, quicquid inſularum toto inter Africam Italiamque continetur mari. Carthaginienſes incluſi Africæ littoribus, vos (quando ita

Diis placuit) externa etiam terrâ marique videamus regentes Imperia. Haud negaverim, propter non nimis sincerè petitam aut exspectatam nuper pacem, suspectam esse vobis Punicam fidem. Multùm per quos petita sit, ad fidem tuendæ pacis pertinet, Scipio. Vestri quoque (ut audio) patres non nihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negaverunt pacem. Annibal peto pacem: qui neque peterem nisi utilem crederem, & propter eandem utilitatem tuebor eam, propter quam petii. Et quemadmodum, quia à me bellum cœptum est, ne quem ejus pœniteret, quoad ipsi invidêre Dii, præstiti: ita annitar, ne quem pacis per me partæ pœniteat.

ORATIO

SCIPIONIS

ANNIBALI RESPONDENTIS.

31. NOn me fallebat, Annibal, adventûs tui spe Carthaginienses & præsentem induciarum fidem, & spem pacis turbasse: neque tu id sanè dissimulas, qui de conditionibus superioribus pacis omnia subtrahas, præter ea, quæ jampridem in nostra potestate sunt. Cæterùm, sicut tibi curæ est, sentire cives tuos, quanto per te onere leventur: sic mihi laborandum est, ne quæ tunc pepigerunt, hodie subtracta

ex conditionibus pacis, præmia perfidiæ habeant. Indigni, quibus eadem pateat conditio, ut etiam profit vobis fraus, petitis. Neque patres nostri priores de Sicilia, neque nos de Hispania fecimus bellum. Et tunc Mamertinorum sociorum periculum, & nunc Sagunti excidium nobis pia ac justa induerunt arma. Vos lacessisse, & tu ipse fateris, & Dii testes sunt: qui & illius belli exitum secundùm jus fasque dederunt, & hujus dant & dabunt. Quod ad me attinet, & humanæ infirmitatis memini, & vim fortunæ reputo, & omnia quæcunque agimus, subjecta esse mille casibus scio. Cæterùm, quemadmodum superbè & violenter me faterer facere, si priusquam in Africam trajecissem, te tuâ voluntate cedentem Italiâ, & imposito in naves exercitu ipsum venientem ad pacem petendam aspernarer; sic nunc, quum propè manu consertâ restitantem ac tergiversantem in Africam attraxerim, nullâ sum tibi verecundiâ obstrictus. Proinde si quid ad ea, in quæ tum pax conventura videbatur, (quæ sint, nosti) mulctæ navium cum commeatu per inducias expugnatarum, Legatorumque violatorum, adjicitur; est quod referam ad Consilium. Sin illa quoque gravia videntur, bellum parate, quoniam pacem pati non potuistis.

ORATIO
M. PORCII CATONIS
CONSULIS,
Pro lege Oppia.

C. Oppius Tribunus plebis, in medio ardore Punici belli legem contra luxuriam mulierum tulerat. Bello finito, de hac lege abroganda M. Fundanius & L. Valerius Tribuni plebei ad plebem ferebant. Matronæ omnes vias urbis, aditusque in forum obſidebant, orantes ut ſibi priſtinus ornatus redderetur. At M. Porcius Cato Conſul pro lege, quæ abrogabatur, ita diſſeruit.

53. SI in ſua quiſque noſtrûm matre familiæ, Quirites, jus & majeſtatem viri retinere inſtituiſſet, minùs cum univerſis fœminis negotii haberemus. Nunc domi victa libertas noſtra impotentiâ muliebri, hîc quoque in foro obteritur & calcatur : & quia ſingulas ſuſtinere non potuimus, univerſas horremus. Equidem fabulam & fictam rem ducebam eſſe, virorum omne genus in aliqua inſula conjuratione muliebri ab ſtirpe ſublatum eſſe. Ab nullo genere non æquè ſummum periculum eſt, ſi cœtus & conſilia, & ſecretas conſultationes eſſe ſinas.

54. Atque ego vix ſtatuere apud animum meum poſſum, utrùm pejor ipſa res, an pejore exemplo agatur. Quorum alterum ad nos Conſules, reliquoſque Magiſtratus; alterum ad vos, Quirites, magis pertinet. Nam utrùm è Republica ſit, necne, id quod ad vos fertur, veſtra exiſtimatio eſt, qui in ſuffragium ituri eſtis. Hæc conſternatio muliebris, ſive ſuâ ſponte, ſive auctoribus vobis, M. Fundani, & L. Valeri, facta eſt, haud dubiè ad culpam Magiſtratuum pertinens, neſcio vobis, Tribuni, an Conſulibus magis ſit deformis: vobis, ſi fœminas ad concitandas tribunicias ſeditiones jam adduxiſtis: nobis, ſi ut plebis quondam, ſic nunc mulierum ſeceſſione leges accipiendæ ſunt.

55. Equidem non ſine rubore quodam paulò antè per medium agmen mulierum in forum perveni. Quòd niſi me verecundia ſingularum magis majeſtatis & pudoris, quàm univerſarum tenuiſſet, ne compellatæ à Conſule viderentur, dixiſſem: „ Qui hic mos eſt in publicum procurren- „ di, & obſidendi vias, & viros alienos „ appellandi? Iſtud ipſum ſuos quæque „ domi rogare non potuiſtis? An blandio- „ res in publico quàm in privato, & alie- „ nis, quàm veſtris eſtis? Quanquam ne „ domi quidem vos, ſi ſui juris finibus „ matronas contineret pudor, quæ leges „ hîc rogarentur abrogarenturve, curare „ decuit. „

56. Majores noſtri, nullam ne privatam quidem rem agere fœminas ſine auctore

voluerunt; in manu esse parentum, fratrum, virorum. Nos (si Diis placet) jam etiam Rempubl. capessere eas patimur, & foro quoque, & concionibus, & comitiis immisceri. Quid enim nunc aliud per vias & compita faciunt, quàm quòd aliæ rogationes Tribunorum plebis suadent, aliæ legem abrogandam censent? Date frænos impotenti naturæ, & indomito animali; & sperate ipsas modum licentiæ facturas, nisi vos faciatis.

56. Minimum hoc eorum est, quæ iniquo animo fœminæ sibi aut moribus aut legibus injuncta patiuntur. Omnium rerum libertatem, imò licentiam (si vera dicere volumus) desiderant. Quid enim, si hoc expugnaverint, non tentabunt? Recensete omnia muliebria jura, quibus licentiam earum alligaverint majores nostri, per quæque subjecerint viris: quibus omnibus constrictas vix tamen continere potestis. Quid si carpere singula & extorquere, & exæquari ad extremum viris patiemini: tolerabiles vobis eas fore creditis? Extemplo, simul pares esse cœperint, superiores erunt.

57. At, Hercule, ne quid novum in eas rogetur, recusant: non jus, sed injuriam deprecantur. Imò, ut, quam accepistis, jussistis suffragiis vestris legem, quam usu tot annorum & experiendo comprobastis, hanc ut abrogetis: id est, ut unam tollendo legem, cæteras infirmetis. Nulla lex satis commoda omnibus est: id modò quæritur, si majori parti, & in summam prodest. Si, quod cuiquam privatim offi-

ciet jus, id destruet ac demolietur, quid attinebit universos rogare leges, quas mox abrogare, in quos latæ sunt, possint?

58. Volo tamen audire quid sit, propter quod matronæ consternatæ procurrant in publicum, ac vix foro se & concione abstineant. Ut captivi ab Annibale rediman-tur, parentes, viri, liberi, fratres earum? Procul abest, absitque semper talis fortuna Reipublicæ. Sed tamen quum fuit, negastis hoc piis precibus earum. At non pietas, nec sollicitudo pro suis, sed religio congregavit eas. Matrem Idæam à Pessinunte ex Phrygia venientem accepturæ sunt. Quid honestum dictu saltem seditioni prætenditur muliebri? " Ut auro & purpurâ ful-
„ geamus, inquit: ut carpentis, festis pro-
„ festisque diebus, velut triumphantes de
„ legé victa & abrogata, & captis &
„ ereptis suffragiis vestris, per urbem ve-
„ ctemur: ne ullus modus sumptibus, ne
„ luxuriæ sit. „

59. Sæpe me querentem de fœminarum, sæpe de virorum, nec de privatorum modò, sed etiam Magistratuum sumptibus audistis; diversisque duobus vitiis, avaritiâ & luxuriâ civitatem laborare: quæ pestes omnia magna Imperia everterunt. Hæc ego, quò melior lætiorque in dies fortuna Reip. est, Imperiumque crescit, & jam in Græciam Asiamque transcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas, & regias etiam attrectamus gazas: eò plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quàm nos illas. Infesta, mihi credite, signa ab Syracusis

illata sunt huic urbi. Jam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudantes mirantesque, & antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes. Ego hos malo propitios Deos; & ita spero futuros, si in suis manere sedibus patiemur.

60. Patrum nostrorum memoriâ per Legatum Cineam Pyrrhus, non virorum modò, sed etiam mulierum animos donis tentavit. Nondum lex Oppia ad coërcendam luxuriam muliebrem lata erat: tamen nulla accepit. Quam causam fuisse censetis? Eadem fuit, quæ majoribus nostris, nihil de hac re lege sanciendi: nulla erat luxuria, quæ coërceretur. SICUT antè morbos necesse est cognitos esse, quàm remedia eorum: sic cupiditates priùs natæ sunt quàm leges, quæ iis modum facerent. Quid legem Liciniam excitavit de quingentis jugeribus, nisi ingens cupido agros continuandi? Quid legem Cinciam de donis & muneribus, nisi quia vectigalis jam & stipendiaria plebes esse Senatui cœperat? Itaque minimè mirum est, nec Oppiam, nec aliam ullam tum legem desideratam esse, quæ modum sumptibus mulierum faceret: quum aurum & purpuram data & oblata ultrò non accipiebant. Si nunc cum illis donis Cineas urbem circumiret, stantes in publico invenisset quæ acciperent.

61. Atque ego nonnullarum cupiditatum ne causam quidem aut rationem inire possum. Nam ut quod alii liceat, tibi non licere, aliquid fortasse naturalis aut pudoris, aut indignationis habeat: sic æquato

omnium cultu, quid unaquæque veſtrûm veretur ne in ſe conſpiciatur? Peſſimus quidem pudor eſt vel parcimoniæ, vel paupertatis: ſed utrumque lex vobis demit, quum id quod habere non licet, non habetis. " Hanc, inquit, ipſam exæquatio-„ nem non fero, illa locuples. Cur non „ inſignis auro & purpurâ conſpicior? cur „ paupertas aliarum ſub hac legis ſpecie „ latet, ut quod habere non poſſunt, ha-„ bituræ, ſi liceret, fuiſſe videantur?„ Vultis hoc certamen uxoribus veſtris injicere, Quirites, ut divites id habere velint, quod nulla alia poſſit; pauperes, ne ob hoc ipſum contemnantur, ſupra vires ſe extendant? Næ, ſimul pudere, quod non oportet, cœperit; quod oportet, non pudebit. Quæ de ſuo poterit, parabit: quæ non poterit, virum rogabit. Miſerum illum virum, & qui exoratus, & qui non exoratus erit! quum quod ipſe non dederit, datum ab alio videbit. Nunc vulgò alienos viros rogant, &, quod majus eſt, legem & ſuffragia rogant, & à quibuſdam impetrant, adverſùs te & rem tuam & liberos tuos inexorabiles. Simul lex modum ſumptibus uxoris tuæ facere deſierit, tu nunquam facies. Nolite eodem loco exiſtimare, Quirites, futuram rem, quo fuit antequam lex de hoc ferretur. Et hominem improbum non accuſari tutius eſt, quàm abſolvi: & luxuria non mota tolerabilior eſſet, quàm erit nunc, ipſis vinculis, ſicut fera beſtia, irritata, deinde emiſſa. Ego nullo modo abrogandam legem Oppiam cenſeo: vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim.

ORATIO
L. VALERII,
TRIBUNI PLEBIS,
Pro mulieribus, contra legem Oppiam.

63. SI privati tantummodo ad suadendum dissuadendumque id quod à nobis rogatur, processissent, ego quoque quum satis dictum pro utraque parte existimarem, tacitus suffragia vestra expectassem. Nunc quum vir gravissimus Consul M. Porcius, non auctoritate solùm, quæ tacita satis momenti habuisset, sed oratione etiam longâ & accuratâ insectatus sit rogationem nostram; necessum est paucis respondere. Qui tamen plura verba in castigandis matronis, quàm in rogatione nostra dissuadenda consumsit; & quidem ut in dubio poneret, utrùm id quod reprehenderet, matronæ suâ sponte, an nobis auctoribus fecissent. Rem defendam, non nos: in quos jecit magis hæc Consul verbo tenus, quàm ut re insimularet.

64. Cœtum & seditiones, & interdum secessionem muliebrem appellavit, quòd matronæ in publico vos rogassent, ut legem in se latam per bellum temporibus duris, in pace & florente ac beatâ Repub. abrogaretis. Verba magna, quæ rei augendæ

causâ conquirantur, & hæc & alia esse scio: & M. Catonem Oratorem non solùm gravem, sed interdum etiam trucem esse scimus omnes, quum ingenio sit mitis. Nam quid tandem novi matronæ fecerunt, quòd frequentes in causa ad se pertinente in publicum processerunt? Nunquam ante hoc tempus in publico apparuerunt? Tuas adversùs te Origines revolvam. Accipe quoties id fecerint, & quidem semper bono publico. Jam à principio, regnante Romulo, quum Capitolio à Sabinis capto, medio in foro signis collatis dimicaretur; nonne intercursu matronarum inter acies duas prælium sedatum est? Quid? Regibus exactis, quum Coriolano Marcio duce legiones Volscorum castra ad quintum lapidem posuissent; nonne id agmen, quo obruta hæc urbs esset, matronæ averterunt? Jam urbe captâ à Gallis, aurum, quo redemta urbs est, nempe matronæ consensu omnium in publicum contulerunt. Proximo bello (ne antiqua repetam) nonne & quum pecuniâ opus fuit, viduarum pecuniæ adjuverunt ærarium, & quum Dii quoque novi ad opem ferendam dubiis rebus arcesserentur, matronæ universæ ad mare profectæ sunt, ad matrem Idæam accipiendam? Dissimiles, inquit, causæ sunt. Nec mihi causas æquare propositum est: nihil novi factum, purgare satis est. Cæterùm, quod in rebus ad omnes pariter viros fœminasque pertinentibus fecisse eas nemo miratus est, in causa propriè ad ipsas pertinente miramur fecisse? Quid autem fecerunt? Superbas medius fi-

dius aures habemus, si, quum domini servorum non fastidiant preces, nos rogari ab honestis fœminis indignamur.

66. Venio nunc ad id de quo agitur, in quo duplex Consulis oratio fuit. Nam & legem ullam omnino abrogari est indignatus: & eam præcipuè legem, quæ luxuriæ muliebris coërcendæ causâ lata esset. Et illa communis pro legibus, visa consularis oratio est: & hæc adversùs luxuriam, severissimis moribus conveniebat. Itaque periculum est, nisi quid in utraque re vani sit, docuerimus, ne quis error vobis offundatur.

67. Ego enim, quemadmodum ex his legibus, quæ non in tempus aliquod, sed perpetuæ utilitatis causâ in æternum latæ sunt, nullam abrogari debere fateor, nisi quam aut usus coarguit, aut status aliquis Reipub. inutilem fecit: sic quas tempora aliqua desiderarunt leges, mortales (ut ita dicam) & temporibus ipsis mutabiles esse video. Quæ in pace latæ sunt, plerùmque bellum abrogat; quæ in bello, pax: ut in navis administratione, alia in secundam, alia in adversam tempestatem usui sunt.

68. Hæc quum ita naturâ distincta sint, ex utro tandem genere ea lex esse videtur, quam abrogamus? An vetus regia lex, simul cum ipsa urbe nata? An (quod secundum est) à Decemviris ad condenda jura creatis in duodecim tabulis scripta? sine qua quum majores nostri non existimarint matronale decus servari posse, nobis quoque verendum sit, ne cum ea pudorem sanctitatem-

que fœminarum abrogemus ? Quis igitur nescit, novam istam legem esse, Q. Fabio, Ti. Sempronio Consulibus viginti annis antè latam ? sine qua quum per tot annos matronæ optimis moribus vixerint, quod tandem, ne abrogatâ eâ effundantur ad luxuriam, periculum est ? Nam si ista lex ideo lata esset, ut finiret libidinem muliebrem; verendum foret, ne abrogata incitaret. Cur sit autem lata, ipsum indicabit tempus. Annibal in Italia erat victor ad Cannas: jam Tarentum, jam Arpos, jam Capuam habebat: ad urbem Romam admoturus exercitum videbatur: defecerant socii: non milites in supplementum, non socios navales ad classem tuendam, non pecuniam in ærario habebamus: servi, quibus arma darentur, ita ut pretium pro iis bello perfecto dominis solveretur, emebantur: in eandem diem pecuniæ, frumentum & cætera quæ belli usus postulabant, præbenda publicani se conducturos professi erant: servos ad remum, numero ex censu constituto, cum stipendio nostro dabamus, aurum & argentum omne, ab Senatoribus ejus rei initio orto, in publicum conferebamus: viduæ & pupilli pecunias suas in ærarium deferebant: cautum erat, quò ne plus auri & argenti facti, quò ne plus signati argenti & æris domi haberemus. Tali tempore in luxuria & ornatu matronæ occupatæ erant, ut ad eam coërcendam lex Oppia desiderata sit ? quum, quia Cereris sacrificium lugentibus omnibus matronis intermissum erat, Senatus finiri luctum triginta diebus jussit.

Cui non apparet, inopiam & miseriam civitatis, quia omnium privatorum pecuniæ in usum publicum vertendæ erant, istam legem scripsisse, tandiu mansuram, quandiu causa scribendæ legis mansisset? Nam si quæ tunc temporis causâ aut decrevit Senatus, aut Populus jussit, in perpetuum servari oportet, cur pecunias reddimus privatis? cur publica præsenti pecuniâ locamus? cur servi, qui militent, non emuntur? cur privati non damus remiges, sicut tunc dedimus?

70. Omnes alii Ordines, omnes homines mutationem in meliorem statum Reipub. sentient: ad conjuges tantùm nostras, pacis & tranquillitatis publicæ fructus non perveniet? Purpurâ viri utemur, prætextati, in magistratibus, in sacerdotiis: liberi nostri prætextis purpurâ togis utentur: Magistratibus in coloniis municipiisque, hîc Romæ infimo generi, magistris vicorum, togæ prætextæ habendæ jus permittemus; nec id ut vivi solùm habeant tantum insigne, sed etiam ut cum eo crementur mortui: fœminis duntaxat purpuræ usum interdicemus? & quum tibi viro liceat purpurâ in veste stragula uti, matrem familiæ tuam purpureum amiculum habere non sines? & equus tuus speciosiùs instratus erit, quàm uxor vestita? Sed in purpura, quæ teritur, absumitur, injustam quidem, sed aliquam tamen causam tenacitatis video: in auro verò, in quo præter manûs pretium nihil intertrimenti fit, quæ milignitas est? Præsidium potiùs in eo est & ad publicos & ad privatos usus, sicuti experti estis.

71. Nullam æmulationem inter se singularum, quando nulla haberet, esse aiebat. At, Hercule, universis dolor & indignatio est, quum sociorum Latini nominis uxoribus vident ea concessa ornamenta, quæ sibi ademta sint; quum insignes eas esse auro & purpurâ, quum illas vehi per urbem, se pedibus sequi: tanquam in illarum civitatibus, non in sua Imperium sit. Virorum hoc animos vulnerare posset: quid muliercularum censetis, quas etiam parva movent? Non magistratus, nec sacerdotia, nec triumphi, nec insignia, nec dona aut spolia bellica his contingere possunt. Munditiæ, & ornatus, & cultus, hæc fœminarum insignia sunt: his gaudent & gloriantur: hunc mundum muliebrem appellarunt majores nostri. Quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt? quid, quum eluxerunt, sumunt? quid in gratulationibus supplicationibusque, nisi excellentiorem ornatum adjiciunt?

72. Scilicet si legem Oppiam abrogaveritis, non vestri arbitrii erit, si quid ejus vetare volueritis, quod nunc lex vetat: minùs filiæ, uxores, sorores etiam quibusdam in manu erunt. Nunquam salvis suis exuitur servitus muliebris; & ipsæ libertatem, quam viduitas & orbitas facit, detestantur. In vestro arbitrio suum ornatum, quàm in legis, malunt esse: & vos in manu & tutela, non in servitio debetis habere eas; & malle patres vos aut viros, quàm dominos dici. Invidiosis nominibus utebatur modò Consul; seditionem muliebrem & se-

cessionem appellando. Id enim periculum est, ne Sacrum montem, sicut quondam irata plebs, aut Aventinum capiant. Patiendum huic infirmitati est, quodcunque vos censueritis. Quò plus potestis, eò moderatiùs imperio uti debetis.

ORATIO
SCIPIONIS AFRICANI
AD LEGATUM ANTIOCHI.

Antiochum in Asiam cedentem secuti erant Romani. Ad eos, Consulemque L. Scipionem Rex Legatum de pace mittit. Africanus cum fratre ad id bellum venerat: cujus filius paulò antè captus in potestate Regis erat. Unde & in eo maximam spem habebat Antiochus impetrandæ pacis. Legatus igitur, postquam conditiones à se allatas repudiari à Consule videbat, P. Scipionem adit. Omnium primùm filium ei sine pretio redditurum Regem dicit: deinde & auri pondus ingens pollicetur, si per eum Rex pacem impetrasset. Ad ea Scipio.

73. QUòd Romanos omnes, quòd me, ad quem missus es, ignoras, minùs miror, quum te fortunam ejus à quo venis, ignorare cernam. Lysimachia tenenda erat, ne Chersonesum intraremus; aut ad

ad Hellespontum obsistendum, ne in Asiam trajiceremus, si pacem tanquam ab sollicitis de belli eventu petituri eratis. Concesso verò in Asiam transitu, & non solùm frænis, sed etiam jugo accepto, quæ disceptatio ex æquo, quum imperium patiendum sit, relicta est? Ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo: aliis, Deos precor, ne unquam fortuna egeat mea: animus certè non egebit. Pro tanto in me munere gratum me esse in se sentiet, si privatam gratiam pro privato beneficio desiderabit. Publicè nec habebo quicquam ab illo, nec dabo. Quod in præsentia dare possim, fidele consilium est. Abi, nuncia meis verbis, bello absistat; pacis conditionem nullam recuset.

ORATIO

LEGATORUM ANTIOCHI,

Pacem à Romanis postulantium.

Antiochus ingenti prælio victus, Legatos ad Romanos mittit, cum his mandatis, ut nullam conditionem pacis recusent. Legati ita verba faciunt.

75. NOn tam quid ipsi dicamus, habemus, quàm ut à vobis quæramus, Romani, quo piaculo expiare errorem Regis, pacem veniamque impetrare à victo-

ribus possimus. Maximo semper animo victis Regibus populisque ignovistis. Quanto majore & placatiore animo decet vos facere in hac victoria, quæ vos dominos orbis terrarum fecit? Positis jam adversùs omnes mortales certaminibus, haud secus quàm Deos, consulere & parcere vos generi humano oportet.

ORATIO
P. SCIPIONIS
LEGATIS ANTIOCHI
RESPONDENTIS.

76. ROmani ex iis quæ in Deûm immortalium potestate erant, ea habemus, quæ Dii dederunt: animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus, gerimusque: neque eos secundæ res extulerunt, nec adversæ minuerunt. Ejus rei, ut alios omittam, Annibalem vestrum vobis darem testem, nisi vos ipsos dare possem. Posteaquam Hellespontum trajecimus, priusquam castra regia, priusquam aciem videremus, quum communis Mars & incertus belli eventus esset, de pace vobis agentibus, quas pares paribus ferebamus conditiones, easdem nunc victores victis ferimus. Europâ abstinete; Asiâque omni, quæ cis Taurum montem est, decedite. Pro

impensis deinde in bellum factis quindecim millia talentûm Euboïcorum dabitis; quingenta præsentia, duo millia & quingenta, quum Senatus Populusque Romanus pacem comprobaverint, millia deinde talentûm per duodecim annos. Eumeni quoque reddi quadraginta talenta, & quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum est, placet. Hæc quum pepigerimus, facturos vos ut pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus, si obsides viginti nostro arbitratu dabitis: sed nusquam satis liquebit nobis, ibi pacem esse Populo Romano, ubi Annibal erit. Eum ante omnia deposcimus. Thoantem quoque Ætolum, concitorem Ætolici belli, qui & illorum fiduciâ vos, & vestrâ illos in nos armavit, dedetis: & cum eo Mnasimachum Arcanana, & Chalcidenses Philonem & Eubulidam. In deteriore sua fortuna pacem faciet Rex, quia seriùs facit, quàm facere potuit. Si nunc moratus fuerit, sciat Regum majestatem difficiliùs ab summo fastigio ad medium detrahi, quàm à mediis ad ima præcipitari.

ORATIO
LEGATORUM RHODIORUM
IN SENATU,
Ut Græcis Asiæ civitatibus libertas daretur.

Romanis in bello adversùs Antiochum Eumenes, Rex Pergami, Rhodiique, fortem ac fidelem operam navaverant. Alius partem spoliorum Antiochi, in officiorum mercedem, alii verò civitates Græcas eidem Antiocho ademtas, in libertatem vindicari, Romanos exposcebant. Rhodiorum Legatorum oratio ad commovendos Romanos potentissima.

19. NIhil nobis totâ nostrâ actione, Patres Conscripti, neque difficilius, neque molestius est, quàm quòd cum Eumene nobis disceptatio est: cum quo uno maximè Regum, & privatum singulis, &, quod magis nos movet, publicum civitati nostræ hospitium est. Cæterùm non animi nostri, Patres Conscripti, nos, sed rerum natura, quæ potentissima est, disjungit; ut nos liberi etiam aliorum libertatis causam agamus; Reges serva omnia, & subjecta imperio suo esse velint. Utcumque tamen res se habet, magis verecundia nostra adversùs

Regem nobis obſtat, quàm ipſa diſceptatio aut nobis impedita eſt, aut vobis perplexam deliberationem præbitura videtur. Nam ſi aliter ſocio atque amico Regi, & bene merito hoc ipſo in bello, de cujus præmiis agitur, honos haberi nullus poſſet, niſi liberas civitates ei in ſervitutem traderetis; eſſet deliberatio anceps: ne aut Regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis inſtituto veſtro, & gloriam Philippi bello partam nunc ſervitute tot civitatum deformaretis. Sed ab hac neceſſitate aut gratiæ in amicum minuendæ, aut gloriæ veſtræ, egregiè vos fortuna vindicat. Eſt enim Deûm benignitate non glorioſa magis quàm dives victoria veſtra; quæ vos facilè iſto velut ære alieno exſolvat. Nam & Lycaonia & Phrygia utraque, & Piſidia omnis, & Cherſonetus, quæque circumjacent Europæ, in veſtra ſunt poteſtate: quarum una quælibet Regi adjecta, multiplicare regnum Eumenis poteſt; omnes verò datæ, maximis eum Regibus æquare. Licet ergo vobis & præmiis belli ditare ſocios, & non decedere inſtituto veſtro, & meminiſſe, quem titulum prætenderitis priùs adverſùs Philippum, nunc adverſùs Antiochum, belli; quid feceritis Philippo victo; quid nunc à vobis, non magis quia feciſtis, quàm quia id vos facere decet, deſideretur atque exſpectetur.

82. Alia enim aliis & honeſta & probabilis eſt cauſa armorum. Illi agrum, hi vicos, hi oppida, hi portus oramque aliquam maris ut poſſideant. Vos nec cupiſtis

hæc antequam haberetis : nec nunc, quum orbis terrarum in ditione vestra sit, cupere potestis. Pro dignitate & gloria apud omne genus humanum, quòd vestrum nomen imperiumque juxtà ac Deos immortales jampridem intuetur, pugnastis. Quæ parare & quærere arduum fuit, nescio an tueri difficilius sit. Gentis vetustissimæ, nobilissimæque vel famâ rerum gestarum, vel omni commendatione humanitatis doctrinarumque, tuendam ab servitio regio libertatem suscepistis. Hoc patrocinium receptæ in fidem & clientelam vestram universæ perpetuum vos præstare decet. Non quæ in solo modò antiquo sunt, Græcæ magis urbes sunt, quàm coloniæ earum, illinc quondam profectæ in Asiam. Nec terra mutata mutavit genus aut mores : certare pio certamine cujuslibet bonæ artis ac virtutis ausi sumus cum parentibus quæque civitas, & conditoribus suis. Adistis Græciæ, adistis Asiæ urbes plerique : nisi quòd longiùs à vobis absumus, nullâ vincimur aliâ re. Massilienses, quos, si natura insita velut ingenio terræ vinci posset, jampridem efferassent tot indomitæ circumfusæ gentes, in eo honore, in ea meritò dignitate audimus apud vos esse, ac si medium umbilicum Græciæ incolerent. Non enim sonum modò linguæ, vestitumque & habitum, sed ante omnia mores, & leges, & ingenium, sincerum integrumque à contagione accolarum servarunt.

83. Terminus est nunc Imperii vestri mons Taurus : quicquid intra eum cardinem est,

nihil longinquum vobis videri debet. Quò arma vestra pervenerunt, eòdem jus hinc profectum perveniat. Barbari, quibus pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quo gaudent, Reges habeant: Græci suam fortunam, vestros animos gerunt. Domesticis quondam viribus etiam imperium amplectabantur; nunc imperium ubi est, ibi ut sit perpetuum, optant; libertatem vestris tueri armis satis habent, quoniam suis non possunt.

84. At enim quædam civitates cum Antiocho senserunt. Et aliæ priùs cum Philippo, & cum Pyrrho Tarentini. Ne alios populos enumerem, Carthago libera cum suis legibus est. Huic vestro exemplo quantùm debeatis, videte, P. C. Inducetis in animum negare Eumenis cupiditati, quod justissimæ iræ vestræ negastis? Rhodii & in hoc & in omnibus bellis, quæ in illa ora gessistis, quàm forti fidelique operâ vos adjuverimus, vestro judicio relinquimus: nunc in pace id consilium afferimus, quod si comprobaritis, magnificentiùs vos victoriâ usos esse, quàm vicisse, omnes existimaturi sint.

ORATIO
CN. MANLII
AD MILITES.

Gallos in Asiam transgressos bello persequi, quòd Antiochum auxiliis juvissent, Cn. Manlius in animum induxerat. Cùm igitur ad eorum fines pervenisset, quia cum hoste tam terribili omnibus regionis ejus bellum gerendum erat, adhortandos milites ratus, hujuscemodi orationem habuit.

85. NOn me præterit, milites, omnium, quæ Asiam colunt, gentium Gallos famâ belli præstare. Inter mitissimum genus hominum, ferox natio pervagata bello propè orbem terrarum, sedem cepit. Procera corpora, promissæ & rutilatæ comæ, vasta scuta, prælongi gladii: ad hoc cantus inchoantium prælium, & ululatus, & tripudia, & quatientium scuta in patrium quemdam morem horrendus armorum crepitus: omnia de industria composita ad terrorem. Sed hæc, quibus insolita atque insueta sunt, Græci & Phryges & Cares timeant: Romanis Gallici tumultûs assuetis, etiam vanitates notæ sunt.

86. Semel primo congressu ad Alliam olim fuderunt majores nostros: ex eo tempore ducentos jam annos pecorum in mo-

dum consternatos cædunt, fugantque: & plures propè de Gallis triumphi, quàm de toto orbe terrarum acti sunt. Jam usu cognitum est, si primum impetum, quem fervido ingenio & cæcâ irâ effundunt, sustinueris, fluunt sudore & lassitudine membra, labant arma: mollia corpora, molles ubi ira consedit animos, sol, pulvis, sitis, ut ferrum non admoveas, prosternunt. Non legionibus legiones eorum solùm experti sumus, sed vir unus cum viro congrediendo. T. Manlius, M. Valerius, quantùm Gallicam rabiem vinceret Romana virtus, docuerunt. Jam M. Manlius unus agmine scandentes in Capitolium Gallos detrusit. Et illis majoribus nostris cum haud dubiis Gallis in terra sua genitis res erat. Hi jam degeneres sunt; misti, & Gallogræci verè, quod appellantur: sicut in frugibus pecudibusque, non tantùm semina ad servandam indolem valent, quantùm terræ proprietas cœlique, sub quo aluntur, mutat. Macedones, qui Alexandriam in Ægypto, qui Seleuciam ac Babyloniam, quique alias sparsas per orbem terrarum colonias habent, in Syros, Parthos, Ægyptios degenerarunt. Massilia inter Gallos sita, traxit aliquantùm ab accolis animorum. Tarentinis quid ex Spartana dura illa & horrida disciplina mansit? Generosius in sua quicquid sede gignitur: insitum alienæ terræ, in id quo alitur, naturâ vertente se, degenerat. Phrygas igitur Gallicis oneratos armis, sicut in acie Antiochi cecidistis, victos victores cædetis. Magis id vereor, ne

parum inde gloriæ, quàm ne nimiùm belli sit. Attalus eos Rex sæpe fudit, fugavitque.

88. Nolite existimare, belluas tantùm recèns captas feritatem illam silvestrem primò servare, deinde, quum diu manibus humanis alantur, mitescere: in hominum feritate mulcenda non eandem naturam esse. Eosdemne hos creditis esse, qui patres eorum avique fuerunt? Extorres inopiâ agrorum profecti domo per asperrimam Illyrici oram; Pœoniam inde & Thraciam, pugnando cum ferocissimis gentibus, emensi, has terras ceperunt. Duratos eos tot malis exasperatosque accepit terra, quæ copiâ rerum omnium saginaret. Uberrimo agro, mitissimo cœlo, clementibus accolarum ingeniis, omnis illa, cum qua venerant, mansuefacta est feritas. Vobis, mehercule, Martis viris, cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas est Asiæ. Tantùm hæ peregrinæ voluptates ad extinguendum vigorem animorum possunt: tantùm contagio disciplinæ morisque accolarum valet. Hoc tamen feliciter evenit, quòd sicut vim adversùs vos nequaquam, ita famam apud Græcos parem illi antiquæ obtinent, cum qua venerunt. Belli gloriam victores eandem inter socios habebitis, quàm si servantes antiquum specimen animorum Gallos vicissetis.

O R A T I O

PHILIPPI

MACEDONUM REGIS,

Cùm sederet Judex inter duos filios.

Philippo Macedonum Regi duo filii fuere: Perseus alter ex pellice susceptus, sed ordine nascendi prior, alter Demetrius, ex legitima uxore. Hic obses olim ac pignus pacis missus Romam, gratus fuit Romanis, ac semper deinde Romanæ amicitiæ cultor. Sed eo nomine suspectus invisusque patri erat, bellum instaurare cupienti: multò adhuc invisior fratri, qui eum ut gravem æmulum metuebat. Venerat tempus exercitûs lustrandi. Sacro peracto, exercitus de more decurrit, ac divisæ bifariàm duæ acies concurrêre ad simulacrum pugnæ. Regii juvenes duces ei ludicro certamini dati. Infestissimis animis pugnatum. Pars ea, quæ sub Demetrio erat, longè superior fuit. Convivium eo die sodalium, qui simul decurrerant, uterque separatim habuit; cùm vocatus ad cœnam à Demetrio Perseus negâsset. A victoribus inter epularum hilaritatem jocosa dicta in adversarios cùm jactarentur, ad has excipiendas voces speculator à Perseo missus, à juvenibus fortè egressis triclinio

malè mulctatur. Hujus rei ignarus Demetrius, hortatur convivas ut comissatum ad fratrem eant. Igitur illi qui speculatorem pulsaverant, ferrum veste abdiderunt, quo se tutari, si qua vis fieret, possent. Præcurrit statim index ad Persea, qui ferro succinctos cum Demetrio venire nuntiet. Perseus infamandæ rei gratiâ januam obserari jubet. Posterâ die, accusat Demetrium apud patrem, tanquam cum armatis domum ad se interficiendum venisset. Philippus, arcessito statim Demetrio, cùm consedisset inter duos filios, in hunc modum locutus fertur.

52. SEdeo miserrimus pater Judex inter duos filios, accusatorem parricidii, & reum; aut conficti, aut admissi criminis labem apud meos inventurus. Jampridem quidem hanc procellam imminentem timebam, quum vultus inter vos minimè fraternos cernerem, quum voces quasdam exaudirem. Sed interdum spes animum subibat, deflagrare iras vestras, purgari suspiciones posse: etiam hostes armis positis fœdus icisse, & privatas multorum simultates finitas: subituram vobis aliquando germanitatis memoriam, puerilis quondam simplicitatis consuetudinisque inter vos, meorum denique præceptorum: quæ vereor, ne vana surdis auribus cecinerim. Quoties ego, audientibus vobis, detestatus exempla discordiarum fraternarum, horrendos eventus eorum retuli, quibus se stirpemque suam, domos, regna, funditus evertissent! Meliora quo-

que exempla parte alterâ posui ; sociabilem consortionem inter binos Lacedæmoniorum Reges, salutarem per multa sæcula ipsis patriæque : eandem civitatem, posteaquam mos sibi cuique rapiendi tyrannidem exortus sit, eversam. Jam hos Eumenem Atalumque fratres, à quàm exiguis rebus, propè ut puderet regii nominis, mihi, Antiocho, & cuilibet Regum hujus ætatis, nullâ re magis, quàm fraternâ unanimitate regnum æquasse. Ne Romanis quidem exemplis abstinui, quæ aut visa aut audita habebam : T. & L. Quintiorum, qui bellum mecum gesserunt ; P. & L. Scipionum, qui Antiochum devicerunt ; patris patruique eorum, quorum perpetuam vitæ concordiam mors quoque miscuit. Neque vos illorum scelus, similisque sceleri eventus deterrere à vecordi discordia potuit : neque horum bona mens, bona fortuna, ad sanitatem flectere. Vivo & spirante me hæreditatem meam ambo & spe & cupiditate improbâ crevistis. Eò usque me vivere vultis, donec alterius vestrûm superstes haud ambiguum Regem alterum meâ morte faciam. Nec fratrem, nec patrem potestis pati. Nihil cari, nihil sancti est : in omnium vicem regni unius insatiabilis amor successit. Agite ! conscelerate aures paternas : decernite criminibus, mox ferro decreturi : dicite palàm quicquid aut veri potestis, aut comminisci libet. Referatæ aures sunt, quæ posthac secretis alterius ab altero criminibus claudentur.

ORATIO
PERSEI ACCUSATORIS
IN DEMETRIUM FRATREM.

95. Aperienda nimirum nocte janua fuit, & armati comissatores accipiendi, præbendumque ferro jugulum, quando non creditur nisi perpetratum facinus; & eadem petitus insidiis audio, quæ latro atque insidiator. Non nequicquam isti unum Demetrium filium te habere, me subditum & pellice genitum appellant. Nam si gradum, si caritatem filii apud te haberem, non in me querentem deprehensas insidias, sed in eum, qui fecisset, sævires: nec adeo tibi vilis vita esset nostra, ut nec præterito periculo meo movereris, neque futuro, si insidiantibus sit impunè.

96. Itaque si mori tacitum oportet, taceamus, precati tantùm Deos, ut à me cœptum scelus in me finem habeat, nec per meum latus tu petaris. Sin autem, quod circumventis in solitudine natura ipsa subjicit, ut hominum quos nunquam viderint, fidem tamen implorent, mihi quoque ferrum in me strictum cernenti, vocem mittere liceat: per, te, patrium nomen, quod utri nostrûm sanctius sit, jampridem sentis, ita me audias, precor, tanquam si voce & comploratione nocturnâ exercitûs

mihi quiritanti intervenisses, Demetrium cum armatis nocte intempestâ in vestibulo meo deprehendisses. Quod tum vociferarer in re præsenti pavidus, hoc nunc postero die queror. Frater, non comissantium in vicem jamdiu vivimus inter nos. Regnare utique vis: huic spei tuæ obstat ætas mea, obstat gentium jus, obstat vetustus Macedoniæ mos, obstat verò etiam patris judicium. Huc transcendere, nisi per meum sanguinem, non potes. Omnia moliris & tentas. Adhuc seu cura mea, seu fortuna, restitit parricidio tuo. Hesternâ die in lustratione, & decursu, & simulacro ludicro pugnæ, funestum propè prælium fecisti: nec me aliud à morte vindicavit, quàm quòd me ac meos vinci passus sum. Ab hostili prælio, tanquam fraterno lusu, pertrahere me ad cœnam voluisti. Credis me, pater, inter inermes convivas cœnaturum fuisse, ad quem armati comissatum venerunt? Credis nihil à gladiis nocte periculi fuisse, quem sudibus, te inspectante, propè occiderunt?

97. Quid hôc noctis, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro succinctis juvenibus venis? Convivam me tibi committere ausus non sum: comissatorem te cum armatis venientem recipiam? Si aperta janua fuisset, funus meum parares hôc tempore, pater, quo querentem audis.

98. Nihil ego, tanquam accusator criminosè, nec dubia argumentis colligendo, ago. Quid enim? Negat se cum multitudine venisse ad januam meam? an ferro succinc-

tos secum fuisse ? Quos nominavero, arcesse. Possunt quidem omnia audere, qui hoc ausi sunt: non tamen audebunt negare. Si deprehensos intra limen meum cum ferro ad te deducerem, pro manifesto haberes; fatentes pro deprehensis habe.

98. Execrare nunc cupiditatem regni, & furias fraternas concita. Sed ne sint cæcæ, pater, execrationes tuæ: discerne & dispice insidiatorem, & petitum insidiis: noxium huic esse caput. Qui occisurus fratrem fuit, habeat etiam iratos paternos Deos: qui periturus fraterno scelere fuit, perfugium in patris misericordia & justitia habeat. Quò enim aliò confugiam ? cui non solenne lustrale exercitûs tui, non decursus militum, non domus, non epulæ, non nox ad quietem data naturæ beneficio mortalibus, tuta est. Si iero ad fratrem invitatus, moriendum est: si recepero intra januam comissatum fratrem, moriendum est: nec eundo, nec manendo insidias evito. Quò me conferam ? Nihil præter Deos, pater, & te colui: non Romanos habeo, ad quos confugiam: perisse expetunt, quia tuis injuriis doleo, quia tibi ademtas tot urbes, tot gentes, modò Thraciæ maritimam oram, indignor. Nec me, nec te incolumi, Macedoniam futuram suam sperant. Si me scelus fratris, te senectus absumserit, aut ne ea quidem exspectata fuerit; Regem regnumque Macedoniæ sua futura sciunt. Si quid extra Macedoniam tibi Romani reliquissent, mihi quoque id relictum crederem receptaculum.

100. At in Macedonibus satis præsidii est. Vidisti hesterno die impetum in me militum. Quid illis defuit, nisi ferrum? Quod illis defuit interdiu, convivæ fratris noctu assumserunt. Quid de magna parte Principum loquar, qui in Romanis spem omnem dignitatis & fortunæ posuerunt; & in eo, qui omnia apud Romanos potest? Neque Hercule istum mihi tantùm fratri majori, sed propè est, ut tibi quoque ipsi Regi & patri præferant. Iste enim est, cujus beneficio pœnam tibi Senatus remisit; qui nunc te ab armis Romanis protegit; qui tuam senectutem obligatam & obnoxiam adolescentiæ suæ esse æquum censet. Pro isto Romani stant, pro isto omnes urbes tuo imperio liberatæ, pro isto Macedones, qui pace Romanâ gaudent: mihi præter te, pater, quid usquam aut spei aut præsidii est?

101. Quò spectare illas litteras ad te nunc missas T. Quintii credis, quibus bene te consuluisse rebus tuis ait, quòd Demetrium Romam miseris, & hortatur, ut iterum & cum pluribus Legatis, & primoribus quoque Macedonum remittas eum? T. Quintius nunc est auctor omnium rerum isti, & magister. Eum sibi, te abdicato patre, in locum tuum substituit: illic antè omnia clandestina concocta sunt consilia. Quæruntur adjutores consiliis, quum te plures, & Principes Macedonum cum isto mittere jubet. Qui hinc integri & sinceri Romam eunt, Philippum Regem se habere credentes, imbuti illinc & infecti Roma-

nis delinimentis redeunt. Demetrius iis unus omnia est : cum jam Regem vivo patre appellant.

101. Hæc si indignor, audiendum est statim, non ab aliis solùm, sed etiam à te, pater, cupiditatis regni crimen. Ego verò, si in medio ponitur, non agnosco. Quem enim suo loco moveo, ut ipse in ejus locum succedam? Unus ante me pater est : & ut diu sit, Deos rogo. Superstes (& ita sim, si merebor, ut ipse me esse velit) hæreditatem regni, si pater tradet, accipiam. Cupit regnum, & quidem scelerate cupit, qui transcendere festinat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, juris gentium. " Obstat frater major, ad „ quem jure, voluntate etiam patris reg-„ num pertinet. Tollatur : non primus reg-„ num fraternâ cæde petiero. Pater senex, „ & filio solus orbatus, de se magis time-„ bit, quàm ut filii necem ulciscatur. Ro-„ mani lætabuntur, probabunt, defendent „ factum. „ Hæ spes incertæ, pater, sed non inanes sunt. Ita enim res se habet : periculum vitæ propellere à me potes, puniendo eos, qui ad me interficiendum ferrum sumserunt : si facinori eorum successerit, mortem meam idem tu persequi non poteris.

ORATIO
DEMETRII
SESE PURGANTIS.

Diu illacrimans & dolore percitus Demetrius obmutuit. A patre juſſus reſpondere, his verbis fratris accuſationem refutavit.

103. OMnia, quæ reorum antea fuerant auxilia, pater, præoccupavit accuſator. Simulatis lacrimis in alterius perniciem, veras meas lacrimas ſuſpectas tibi fecit. Quum ipſe, ex quo ab Roma redii, per occulta cum ſuis colloquia dies noctesque inſidietur, ultrò mihi non inſidiatoris modò, ſed latronis manifeſti & percuſſoris ſpeciem induit. Periculo ſuo te exterret, ut innoxio fratri per eundem te maturet perniciem. Perfugium ſibi nuſquam gentium eſſe ait, ut ego ne apud te quidem quicquam ſpei reliquiæ habeam. Circumventum, ſolum, inopem, invidiâ gratiæ externæ, quæ obeſt potiùs, quàm prodeſt, onerat. Jam illud quàm accuſatoriè, quòd noctis hujus crimen miſcuit cum cætera inſectatione vitæ meæ? ut & hoc, quod jam quale ſit, ſcies, ſuſpectum alio vitæ noſtræ tenore faceret: & illam vanam criminationem ſpei, voluntatis, conſiliorum meorum, nocturno hôc ficto & compoſito

argumento fulciret. Simul & illud quæsivit, ut repentina & minimè præparata accusatio videretur : quippe ex noctis hujus metu & tumultu repentino exorta.

105. Oportuit autem, Perseu, si proditor ego patris regnique eram, si cum Romanis, si cum aliis inimicis patris inieram consilia, non exspectatam fabulam noctis hujus esse, sed proditionis meæ antè me accusatum : si illa separata ab hac vana accusatio erat, invidiamque tuam adversùs me magis, quàm crimen meum indicatura, hodie quoque eam aut prætermitti, aut in aliud tempus differri : ut perspiceretur, utrùm ego tibi, an tu mihi, novo quidem & singulari genere odii, insidias fecisses. Ego tamen, quantùm in hac subita perturbatione potero, separabo ea quæ tu confudisti : & noctis hujus insidias aut tuas, aut meas detegam.

105. Occidendi suî consilium me inisse videri vult : ut scilicet, majore fratre sublato, cujus jure gentium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, judicio regnum est futurum ; ego minor in ejus quem occidissem, succederem locum. Quid ergo illa sibi vult pars altera orationis, quâ Romanos à me cultos ait, atque eorum fiduciâ in spem regni me venisse ? Nam si & in Romanis tantùm momenti esse credebam, ut quem vellent, imponerent Macedoniæ Regem, & meæ tantùm apud eos gratiæ confidebam ; quid opus parricidio fuit ? An ut cruentum fraternâ cæde diadema gererem ? ut illis ipsis, apud

quos aut verâ, aut certè simulatâ probitate partam gratiam habeo, si quam fortè habeo, execrabilis & invisus essem. Nisi T. Quintium credis, cujus virtute & consiliis me nunc arguis regi, quum & ipse tali pietate vivat cum fratre, mihi fraternæ cædis fuisse auctorem.

106. Idem non Romanorum solùm gratiam, sed Macedonum judicia, ac penè omnium Deorum hominumque consensum collegit, per quæ omnia se mihi parem in certamine non futurum crediderit: idem tanquam in aliis omnibus rebus inferior essem, ad sceleris spem ultimam confugisse me insimulat. Vis hanc formulam cognitionis esse, ut uter timuerit, ne alter dignior videretur regno, is consilium opprimendi fratris cepisse judicetur?

107. Exequamur tamen quocunque modo confícti ordinem criminis. Pluribus modis se petitum criminatus est, & omnes insidiarum vias in unum diem contulit. Volui interdiu eum post lustrationem, quum concurrimus, & quidem, si Diis placet, lustrationum die occidere: volui, quum ad cœnam invitati, veneno scilicet tollere: volui, quum comissatum gladiis accincti me sequuti sunt, ferro interficere. Tempora quidem qualia sint ad parricidium electa, vides, lusûs, convivii, comissationis. Quis dies? qualis? Quo lustratus exercitus, quo inter divisam victimam prælatis omnium, qui unquam fuere, Macedoniæ Regum armis regiis, duo soli tua tegentes latera, pater, prævecti sumus, & sequutum est

Macedonum agmen. Hôc ego, etiam si quid antè admisissem piaculo dignum, lustratus & expiatus sacro, tum cùm maximè in hostiam itineri nostro circumdatam intuens; parricidium, venena, gladios in comissationem præparatos, volutabam in animo: ut quibus aliis deinde sacris contaminatam omni scelere mentem expiarem?

108. Sed cæcus criminandi cupiditate animus, cùm omnia suspecta efficere vult, aliud alio confundit. Nam si veneno inter cœnam tollere volui, quid minùs aptum fuit, quàm pertinaci certamine & concursu iratum te efficere, ut meritò, sicut fecisti, invitatus ad cœnam abnueres? Quum autem iratus negasses, utrùm ut placarem te danda opera fuit, ut aliam quærerem occasionem, quoniam semel venenum paraveram: an ab illo consilio velut transiliendum ad aliud fuit, ut ferro te, & quidem eo die, per speciem comissationis occiderem? Quo deinde modo, si te metu mortis credebam cœnam evitasse meam, non ab eodem metu comissationem quoque evitaturum existimabam?

109. Non est res quâ erubescam, pater, si die festo inter æquales largiore vino sum usus. Tu quoque velim inquiras, quâ lætitiâ, quo lusu apud me celebratum hesternum convivium sit: illo etiam (pravo forsitan) gaudio provehente, quòd in juvenili armorum certamine pars nostra non inferior fuerat. Miseria hæc & metus crapulam facilè excusserunt: quæ si non intervenissent, insidiatores nos sopiti jacere-

mus. Si domum tuam expugnaturus, captâ domo dominum interfecturus eram, non temperassem vino in unum diem? non milites abstinuissem meos? Et ne ego me solus nimiâ simplicitate tuear, ipse quoque minimè malus ac suspicax frater, nihil aliud scio, inquit, nihil arguo, nisi quòd cum ferro comissatum venerunt. Si quæram, unde id ipsum scieris, necesse erit te fateri, aut speculatorum tuorum plenam domum fuisse meam, aut illos ita apertè sumsisse ferrum, ut omnes viderent.

110. Et ne quid ipse aut priùs inquisisse, aut nunc criminosè argumentari videretur, te quærere ex iis, quos nominasset, jubebat, an ferrum habuissent? ut tanquam in re dubia, quum id quæsisses, quod ipsi fatentur, pro convictis haberentur. Quin tu illud quæri jubes, num tuî occidendi causâ ferrum sumserint? num me auctore & sciente? Hoc enim videri vis, non illud quod fatentur & palàm est, & suî se tuendi causâ sumsisse dicunt. Rectè an perperam fecerint, ipsi sui facti rationem reddent. Meam causam, quæ nihil eo facto contingitur, ne misceris: aut explica, utrùm apertè an clam te aggressuri fuerimus. Si apertè, cur non omnes ferrum habuimus? cùr nemo præter eos qui tuum speculatorem pulsarunt? Si clam, quis ordo consilii fuit? Convivio soluto, quum comissator ego discessissem, quatuor substitissent, ut sopitum te aggrederentur? Quomodo fefellissent & alieni, & mei, & maximè suspecti, quia paulò antè in rixa

fuerant ? Quomodo autem trucidato te ipsi evasuri fuerint ? Quatuor gladiis domus tua capi & expugnari potuit ? Quin tu, omissâ istâ nocturnâ fabulâ, ad id quod doles, quod invidiam urit, reverteris ? „ Cur usquam regni tui mentio fit, De„ metri ? Cur dignior patris fortunæ suc„ cessor quibusdam videris, quàm ego ? „ Cur spem meam, quæ, si tu non esses, „ certa erat, dubiam & sollicitam facis ? „ Hæc sentit Perseus, etsi non dicit : hæc istum inimicum, hæc accusatorem faciunt : hæc domum, hæc regnum tuum criminibus & suspicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodum nec nunc sperare regnum, nec ambigere unquam de eo forsitan debeam, quia minor sum, quia tu me majori cedere vis ; sic illud nec debui facere, nec debeo, ut indignus tibi, pater, indignus omnibus videar. Id enim vitiis meis, non cedendo, cui jus fasque est, non modestiâ consequar.

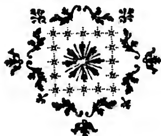
112. Romanos objicis mihi : & ea quæ gloriæ esse debent, in crimen vertis. Ego nec obses Romanis ut traderer, nec ut Legatus mitterer Romam, petii : à te missus, ire non recusavi : utroque tempore ita me gessi, ne tibi pudori, ne regno tuo, ne genti Macedonum essem. Itaque mihi cum Romanis amicitiæ causa tu fuisti, pater : quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit ; si bellum esse cœperit, qui obses, qui Legatus pro patre non inutilis fui, idem hostis illis acerrimus ero. Nec hodie ut prosit mihi gratia

Romanorum

Romanorum, postulo: ne obsit, tantùm deprecor. Nec in bello cœpit, nec ad bellum reservatur. Pacis pignus fui: ad pacem retinendam Legatus missus sum. Neutra res mihi nec gloriæ, nec crimini sit. Ego si quid impiè in te, pater, si quid sceleratè in fratrem admisi, nullam deprecor pœnam: si innocens sum, ne invidiâ conflagrem, quum crimine non possim, deprecor.

113. Non hodie me primùm frater accusat; sed hodie primùm apertè: nullo meo in se merito. Si mihi pater succenseret, te majorem fratrem pro minore deprecari oportebat, te adolescentiæ, te errori veniam impetrare. In eo ubi præsidium esse oportebat, ibi exitium est. E convivio & comissationibus propè semisomnus raptus sum ad causam parricidii dicendam: sine advocatis, sine patronis, ipse pro me dicere cogor. Si pro alio dicendum esset, tempus ad meditandum & componendam orationem sumsissem; quum quid aliud quàm ingenii famâ periclitarer? Ignarus quid arcessitus essem, te iratum & jubentem dicere causam, fratrem accusantem audivi. Ille diu antè præparatâ, meditatâ in me oratione est usus: ego id tantùm temporis, quo accusatus sum, ad cognoscendum quid ageretur, habui. Utrùm momento illo horæ accusatorem audirem? an defensionem meditarer? Attonitus repentino atque inopinato malo, vix quid objiceretur, intelligere potui: nedum satis sciam quo modo me tuear. Quid mihi spei esset,

nisi patrem Judicem haberem? apud quem etiam si caritate à fratre majore vincor, misericordià certè reus vinci non debeo. Ego enim ut me mihi tibique serves, precor: ille ut me in securitatem suam occidas, postulat. Quid eum, quum regnum ei tradideris, facturum credis in me esse, qui jam nunc sanguine meo sibi indulgeri æquum censet?

ORATIONES
EX
CORNELIO TACITO
COLLECTÆ.

ORATIO
GERMANICI CÆSARIS
AD SEDITIOSOS MILITES.

Germanicæ legiones turbatæ erant. Præerat Germanicus Cæsar, patre Druso genitus, à Tiberio patruo adoptatus. Is militum animos placaverat multis commodis eos augendo. Sed cùm Legati ab Senatu venissent, pavidos & conscientiâ vecordes intrat metus, missos esse, ut irrita facerent, quæ per seditionem expresserant. Rursus itaque turbantur legiones. Tum verò Germanicus uxorem ac filium parvulum procul à furentibus summovere statuit, & in locum tutum mittere. Tetigit ea res militum animos. Germanicum adeunt, orant ut mutaret consilium. Isque ut erat recens dolore & irâ, apud circumfusos ita cœpit.

116. NOn mihi uxor, aut filius, patre & Repub. cariores sunt. Sed illum quidem sua majestas, Imperium Roma-

num cæteri exercitus defendent : conjugem & liberos meos, quos pro gloria vestra libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus summoveo, ut quidquid istuc sceleris imminet, meo tantùm sanguine pietur; neve occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat. Quid enim per hos dies inausum, intemeratumve vobis? Quod nomen huic cœtui dabo? Militesne appellem? qui filium Imperatoris vestri vallo & armis circumsedistis: an cives? quibus tam projecta Senatûs auctoritas. Hostium quoque jus, & sacra legationis, & fas gentium rupistis. Divus Julius seditionem exercitûs verbo uno compescuit, Quirites vocando, qui sacramentum ejus detrectabant. Divus Augustus vultu & adspectu Actiacas legiones exterruit. Nos ut nondum eosdem, ita ex illis orsos, si Hispaniæ Syriæve miles aspernaretur, tamen mirum & indignum erat. Primane & vicesima legiones, illa signis à Tiberio acceptis, tu tot præliorum socia, tot præmiis aucta, egregiam duci vestro gratiam refertis? Hunc ego nuncium patri, læta omnia aliis è provinciis audienti, feram? ipsius tirones, ipsius veteranos, non missione, non pecuniâ satiatos: hîc tantùm interfici Centuriones, ejici Tribunos, includi Legatos: infecta sanguine castra, flumina: meque precariam animam inter infensos trahere? Cur enim primo concionis die ferrum illud quod pectori meo infigere parabam, detraxistis? O improvidi amici! meliùs & amantiùs ille qui gladium offerebat. Cecidissem certè non-

dum tot flagitiorum exercitui meo conscius: legissetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam sineret, Vari tamen & trium legionum ulcisceretur. Neque enim Dĩi sinant ut Belgarum, quanquam offerentium; decus istud & claritudo sit, subvenisse Romano nomini, compressisse Germaniæ populos. Tua, dive Auguste, cœlo recepta mens; tua, pater Druse, imago, tuî memoria, iisdem istis cum militibus, quos jam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, irasque civiles in exitium hostibus vertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor; si Legatos Senatui, obsequium Imperatori, si mihi conjugem ac filium redditis, discedite à contactu ac dividite turbidos. Id stabile ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit.

ORATIO

M. HORTALI,

Subſidium rei ſuæ familiari poſcentis.

M. Hortalus, nepos Oratoris Hortenſii, cùm gravi inopiâ premeretur, inlectus Auguſti liberalitate fuerat ducere uxorem, ſuſcipere liberos. Cùm igitur quatuor filios ſuſtuliſſet, graviſque eſſet in anguſtis rebus hæc tam numeroſa ſoboles, adductis iis ad curiæ limen, cùm in Palatio Senatus haberetur, ad hunc modum cœpit.

120. PAtres Conſcripti, hos quorum numerum & pueritiam videtis, non ſponte ſuſtuli, ſed quia Princeps monebat: ſimul majores mei meruerant, ut poſteros haberent. Nam ego, qui non pecuniam, non ſtudia Populi, neque eloquentiam, gentile domûs noſtræ bonum, varietate temporum, accipere vel parare potuiſſem, ſatis habebam, ſi tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. Juſſus ab Imperatore, uxorem duxi. En ſtirps & progenies tot Conſulum, tot Dictatorum. Nec ad invidiam iſta, ſed conciliandæ miſericordiæ refero. Adſequentur, florente te, Cæſar, quos dederis honores: interim Q. Hortenſii pronepotes, divi Auguſti alumnos, ab inopia defende.

O R A T I O

TIBERII CÆSARIS

HORTALO RESPONDENTIS.

III. SI quantùm pauperum eſt', venire huc, & liberis ſuis petere pecunias cœperint; ſinguli nunquam exſatiabuntur, Reſpublica deficiet. Nec ſanè ideo à majoribus conceſſum eſt, egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat, loco ſententiæ proferre, ut privata negotia, res familiares noſtras hîc augeamus; cum invidia Senatûs & Principum, ſive indulſerint largitionem, ſive abnuerint. Non enim preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio intempeſtiva quidem & improviſa, cùm aliis de rebus convenerint Patres, conſurgere, & numero atque ætate liberûm ſuorum urgere modeſtiam Senatûs, eandem vim in me tranſmittere, ac velut perfringere ærarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi, Hortale, divus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus, nec eâ lege ut ſemper daretur. Langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes: & ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt; ſibi ignavi, nobis graves.

ORATIO
GERMANICI MORIENTIS
AD AMICOS.

Germanicus jamjam moriturus, cùm venenum sibi à Pisone Suriæ Præside Plancinaque ejus uxore datum esse pro certo haberet, amicos orat, ne mortem suam inultam patiantur.

123. SI fato concederem, justus mihi dolor etiam adversùs Deos esset, quòd me parentibus, liberis, patriæ, intra juventam præmaturo exitu raperent. Nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus, ultimas preces pectoribus vestris relinquo: referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumventus, miserrimam vitam pessimâ morte finierim. Si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat; inlacrimabunt, quondam florentem, & tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud Senatum, invocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu; sed quæ voluerit, meminisse: quæ mandaverit, exsequi. Flebunt Germanicum etiam ignoti: vindicabitis vos, si me potiùs, quàm fortunam meam

fovebatis. Ostendite populo Romano divi Augusti neptem, eandemque conjugem meam: numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit: fingentibusque scelesta mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent.

O R A T I O

T I B E R I I

I N S E N A T U,

De Pisone & ipsius accusatoribus.

Piso Suriâ pulsus, ac reversus Romam, ab amicis Germanici apud Senatum accusatur. Tiberius eò intentior ad cohibendos premendosque penitus sensus suos, quò ad eos rimandos magis arrecta civitas erat, die Senatûs orationem habuit meditato temperamento.

125. PAtris sui Legatum atque amicum Pisonem fuisse, adjutoremque Germanico datum à se, auctore Senatu, rebus apud Orientem administrandis. Illic contumaciâ & certaminibus asperasset juvenem, exituque ejus lætatus esset, an scelere exstinxisset; integris animis dijudicandum. Nam si Legatos, officii terminos, obsequium erga Imperatorem exuit, ejusdemque morte, & luctu meo lætatus est; odero, seponam-

que à domo mea, & privatas inimicitias, non Principis ulciscar. Sin facinus, in cujuscunque mortalium nece vindicandum, detegitur, vos verò & liberos Germanici, & nos parentes justis solatiis adficite. Simulque illud reputate, turbidè & seditiosè tractaverit exercitus Piso; quæsita sint per ambitionem studia militum, armis repetita provincia; an falsa hæc in majus vulgaverint accusatores. Quorum ego nimiis studiis jure succenseo. Nam quò pertinuit nudare corpus, & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno interceptus esset, si incerta adhuc ista, & scrutanda sunt? Defleo equidem filium meum, semperque deflebo; sed neque reum prohibeo, quominus cuncta proferat, quibus innocentia ejus sublevari, aut si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit: vosque oro, ne, quia dolori meo causa connexa est, objecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus sanguis aut fides sua patronos dedit, quantùm quisque eloquentiâ & curâ valet, juvate periclitantem. Ad eundem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. Id solùm Germanico super leges præstiterimus, quod in curia potiùs quam in foro, apud Senatum, quàm apud Judices, de morte ejus anquiritur. Cætera pari modestiâ tractentur. Nemo Drusi lacrymas, nemo mœstitiam meam spectet, nec si qua in nos adversa finguntur.

LITTERÆ
TIBERII
AD SENATUM,

De luxu, quem coërceri jam posse negat.

Mentio illata ab Ædilibus fuerat de coërcendo luxu, qui immensùm proruperat. Consulti Patres integrum id negotium ad Principem, qui tum in Campania erat, distulerant. Tiberius, re diu multùmque perpensâ, litteras ad Senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit.

128. CÆteris forsitan in rebus, P. C. magis expediat me coram interrogari, & dicere quid è Repub. censeam: in hac relatione, subtrahi oculos meos meliùs fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum singulorum qui pudendi luxûs arguerentur, ipse etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quod si mecum antè viri strenui Ædiles consilium habuissent; nescio an suasurus fuerim omittere potiùs prævalida & adulta vitia, quàm hoc adsequi, ut palàm fieret quibus flagitiis impares essemus. Sed illi quidem officio functi sunt, ut cæteros quoque Magistratus sua

munia implere velim : mihi autem neque honeſtum ſilere, neque proloqui expeditum, quia non Ædilis, aut Prætoris, aut Conſulis partes ſuſtineo ; majus aliquid & excelſius à Principe poſtulatur : & cùm rectè factorum ſibi quiſque gratiam trahant, unius invidiâ ab omnibus peccatur. Quid enim primùm prohibere, & priſcum ad morem recidere adgrediar ; villarumne infinita ſpatia ? familiarum numerum, & nationes ? argenti & auri pondus ? æris, tabularumque miracula ? promiſcuas viris & feminis veſtes, atque illa feminarum propria, quîs lapidum causâ pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtilis gentes transferuntur ? Nec ignoro in conviviis & circulis incuſari iſta, & modum poſci : ſed ſi quis legem ſanciat, pœnas indicat ; iidem illi civitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres & diu auctos, niſi per dura & aſpera coërceas : corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus, haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quàm libidinibus ardeſcit. Tot à majoribus repertæ leges, tot quas divus Auguſtus tulit, illæ oblivione, hæ (quod flagitioſius eſt) contemtu abolitæ, ſecuriorem luxum fecere. Nam ſi velis quod nondum vetitum eſt ; timeas, ne vetere : at ſi prohibita impunè tranſcenderis ; neque metus ultrà, neque pudor eſt. Cur ergo olim parcimonia pollebat ? quia ſibi quiſque moderabatur : quia unius urbis cives eramus ;

ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. Externis victoriis aliena, civilibus etiam nostra consumere didicimus. Quantulum istud est, de quo Ædiles admonent! Quàm, si cætera respicias, in levi habendum! At, Hercule, nemo refert, quòd Italia externæ opis indiget, quòd vita Populi Romani per incerta maris & tempestatum quotidie volvitur. Ac nisi provinciarum copiæ & dominis, & servitiis, & agris subvenerint; nostra nos scilicet nemora, nostræque villæ tuebuntur? Hanc, P. C. curam sustinet Princeps. Hæc omissa, funditus Remp. trahet: reliquis intra animum medendum est. Nos, pudor; pauperes, necessitas; divites, satias in melius mutet. Aut si quis ex Magistratibus tantùm industriam ac severitatem pollicetur, ut ire obviàm queat; hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. Sin accusare vitia volunt, dein cùm gloriam ejus rei adepti sunt, simultates faciunt, ac mihi relinquunt; credite, P. C. me quoque non esse offensionum avidum. Quas cùm graves, & plerùmque iniquas, pro Repub. suscipiam, inanes & irritas, neque mihi aut vobis usui futuras jure deprecor.

ORATIO

CREMUTII CORDI,

Accusati regnante Tiberio, quòd editis annalibus, M. Brutum & C. Cassium laudâsset.

133. VErba mea, P. C. arguuntur: adeo factorum innocens sum. Sed neque hæc in Principem aut Principis parentem, quos lex majestatis amplectitur. Brutum & Cassium laudavisse dicor: quorum res gestas, cùm plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit. Titus-Livius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Augustus appellaret. Neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat. Asinii Pollionis scripta egregiam eorumdem memoriam tradunt. Messala Corvinus Imperatorem suum Cassium prædicabat: & uterque opibusque atque honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro, quo Catonem cœlo æquavit, quid aliud Dictator Cæsar, quàm rescriptâ oratione, velut apud Judices, respondit? Antonii epistolæ, Bruti conciones, falsa

quidem in Auguſtum probra, ſed multa cum acerbitate habent. Carmina Bibaculi & Catulli, referta contumeliis Cæſarum leguntur. Sed ipſe divus Julius, ipſe divus Auguſtus, & tulere iſta & reliquere; haud facilè dixerim, moderatione magis, an ſapientiâ. Namque ſpreta exoleſcunt: ſi iraſcare, adgnita videntur. Non attingo Græcos, quorum non modò libertas, etiam libido impunita: aut ſi quis advertit, dictis dicta ultus eſt. Sed maximè ſolutum, & ſine obtrectatore fuit, prodere de iis quos mors odio aut gratiæ exemiſſet. Num cum armatis Caſſio & Bruto, ac Philippenſes campos obtinentibus, belli civilis causâ, Populum per conciones incendo? An illi quidem ſeptuageſimum ante annum peremti, quo modo imaginibus ſuis noſcuntur, quas nec victor quidem abolevit, ſic partem memoriæ apud ſcriptores retinent? Suum cuique decus poſteritas rependit. Nec deerunt, ſi damnatio ingruit, qui non modò Caſſii & Bruti, ſed etiam meî meminerint.

ORATIO

TIBERII,

Templum sibi in Hispania extrui vetantis.

Biennio antè Asiæ civitates decreverant templum Tiberio. Et permissum fuerat statuere. Hôc anno cùm Hispania ulterior, missis ad Senatum Legatis, oraret, ut exemplo Asiæ delubrum Tiberio extrueret, Cæsar hujusmodi orationem habere cœpit.

136. SCio, P. C. constantiam meam à plerisque desideratam, quòd Asiæ civitatibus nuper idem istud petentibus, non sim adversatus. Ergo & prioris silentii defensionem, & quid in futurum statuerim, simul aperiam. Quum divus Augustus sibi atque urbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuisset; qui omnia facta dictaque ejus, vice legis, observem, placitum jam exemplum promtiùs sequutus sum, quia cultui meo veneratio Senatûs adjungebatur. Cæterùm, ut semel recepisse, veniam habuerit; ita per omnes provincias effigie numinum sacrari ambitiosum, superbum: & vanescet Augusti honor, si promiscuis adulationi-

bus vulgatur. Ego me, P. C. mortalem esse, & hominum officia fungi, satisque habere, si locum principem impleam, & vos testor, & meminisse posteros volo: qui satis superque memoriæ meæ tribuent, ut majoribus meis dignum, rerum vestrarum providum, constantem in periculis, offensionum pro utilitate publica non pavidum credant. Hæc mihi in animis vestris templa, hæ pulcherrimæ effigies, & mansuræ. Nam quæ saxo struuntur, si judicium posterorum in odium vertit, pro sepulchris spernuntur. Proinde socios, cives, & Deos ipsos precor: hos, ut mihi ad finem usque vitæ, quietam & intelligentem humani divinique juris mentem dent: illos, ut quandocunque concessero, cum laude & bonis recordationibus facta atque famam nominis mei prosequantur.

ORATIO
M. TERENTII
EQUITIS ROMANI,
Ob Sejani amicitiam rei.

Patuêre tandem scelesta Sejani de parando regno consilia. Ipse oppressus interiit. Secuta deinde ejus amicorum strages. Verùm eâ tempestate quâ Sejani amicitiam exteri falsò exuerant, ausus est Eques Romanus M. Terentius, ob id reus, amplecti crimen, ad hunc modum apud Senatum ordiendo.

138. FOrtunæ quidem meæ fortasse minùs expediat adgnoscere crimen, quàm abnuere. Sed utcunque casura res est; fatebor & fuisse me Sejano amicum, & ut essem expetisse, & postquam adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætoriis cohortibus; mox urbis & militiæ munia simul obeuntem. Illius propinqui & adfines honoribus augebantur. Ut quisque Sejano intimus, ita ad Cæsaris amicitiam validus: contrà quibus infensus esset, metu ac sordibus conflictabantur. Nec quemquam exemplo adsumo: cunctos qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius dis-

crimine defendam. Non enim Sejanum Vulſinienſem, ſed Claudiæ & Juliæ domûs partem, quas adfinitate occupaverat, tuum, Cæſar, generum, tui conſulatûs ſocium, tua officia in Republ. capeſſentem colebamus. Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra cæteros, & quibus de cauſis extollas. Tibi ſummum rerum judicium Dii dedere: nobis obſequii gloria relicta eſt. Spectamus porro quæ coram habentur; cui ex te opes, honores, quis plurimâ juvandi nocendive potentiâ: quæ Sejano fuiſſe, nemo negaverit. Abditos Principis ſenſus, & ſi quid occultiùs parat, exquirere inlicitum, anceps: nec ideo adſequare. Ne, P. C. ultimum Sejani diem, ſed ſexdecim annos cogitaveritis. Etiam Satrium atque Pomponium venerabamur: libertis ac janitoribus ejus noteſcere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? Indiſtincta hæc defenſio & promiſcua dabitur? Imò juſtis terminis dividatur. Inſidiæ in Rempublicam, conſilia cædis adversùm Imperatorem, puniantur: de amicitia & officiis, idem finis & te, Cæſar, & nos abſolverit.

ORATIO SENECÆ AD NERONEM.

Seneca cùm Neronem ad deteriores inclinare cerneret, seque variis criminationibus incessi, cedere invidiæ statuit, seque in otium penitus abdere. Igitur Cæsarem adit, atque in hunc modum alloquitur.

141. QUartusdecimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum; octavus, ut imperium obtines: medio temporis, tantùm honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Atavus tuus Augustus, M. Agrippæ Mytilenense secretùm; C. Mæcenati, urbe in ipsa, velut peregrinum otium permisit: quorum alter bellorum socius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis, præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quàm studia, ut sic dixerim, in umbra educata? & quibus claritudo venit, quòd juventutæ tuæ rudimentis affuisse videor; grande hujus rei pretium. At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam circumdedisti adeò ut plerùmque intra meipsum volvam: Egone

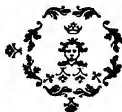
equestri & provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter Nobiles & longa decora præferentes, novitas mea enituit? Ubi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit, & per hæc suburbana incedit, & tantis agrorum spatiis, tam lato fœnore exuberat? Una defensio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque mensuram implevimus, & tu quantùm Princeps tribuere amico posset, & ego quantùm amicus à Principe accipere. Cætera invidiam augent: quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet: sed mihi incumbit: mihi subveniendum est. Quo modo in militia aut via fessus adminiculum orarem; ita in hoc itinere vitæ, senex, & levissimis quoque curis impar, cùm opes meas ultrà sustinere non possim, præsidium peto. Jube eas per procuratores tuos administrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis quorum fulgore perstringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ seponitur, in animum revocabo. Superest tibi robur, & tot per annos nixum fastigii regimen: possumus seniores amici, quiete respondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad summa vexisse, qui & modica tolerarent.

RESPONSIO
NERONIS
AD SENECAM.

144. QUòd meditatæ orationi tuæ ſtatim occurram, id primùm tui muneris habeo, qui me non tantùm prævisa, ſed ſubita expedire docuiſti. Avus meus Auguſtus Agrippæ & Mæcenati uſurpare otium poſt labores conceſſit, ſed in ea ipſa ætate, cujus autoritas tueretur, quicquid illud & qualecunque tribuiſſet. Attamen neutrum datis à ſe præmiis exuit. Bello & periculis meruerant: in his enim juventa Auguſti verſata eſt. Nec mihi tela & manus tuæ defuiſſent, in armis agenti. Sed quod præſens conditio poſcebat, ratione, conſilio, præceptis pueritiam, dein juventam meam foviſti. Et tua quidem erga me munera, dum vita ſuppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, horti, & fœnus, & villæ caſibus obnoxia ſunt: ac licèt multa videantur, plerique haudquaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Unde etiam rubori mihi eſt, quòd præcipuus caritate, nondum omnes fortunâ antecellis. Verùm & tibi valida ætas, rebuſque & fructui rerum ſufficiens; & nos prima imperii ſpatia in-

gredimur : nisi fortè aut te Vitellio ter Consuli, aut me Claudio præponis. Sed quantùm Volusio longa parcimonia quæsivit, tantùm in te mea liberalitas explere non potest. Quin, si qua in parte lubricum adolescentiæ nostræ declinat, revocas; ornatumque robur, subsidio impensiùs regis. Non tua moderatio, si reddideris pecuniam; nec quies, si reliqueris Principem; sed mea avaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium versabitur. Quòd si maximè continentia tua laudetur, non tamen sapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam paret, inde gloriam sibi recipere.

ORATIO

PÆTI THRASEÆ,

Ne pro Prætoribus prove Consulibus grates apud Senatum à provincialibus agerentur.

Claudius Timarchus Cretensis, reus agebatur cùm aliis criminibus, tùm quòd dictitasset in sua potestate situm, utrùm Proconsulibus, qui Cretam obtinuissent, grates agerentur. Quam occasionem Pætus Thrasea in bonum publicum vertens, postquam de reo censuerat, hæc addidit.

146. USu probatum est, P. C. leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic Oratorum licentia, Cinciam rogationem; Candidatorum ambitus, Julias leges; Magistratuum avaritia, Calpurnia scita, pepererunt. Nam culpa, quàm pœna tempore prior; emendari, quàm peccare posterius est. Ergo adversùs novam provincialium superbiam, dignum fide, constantiâque Romanâ capiamus consilium, quo tutelæ sociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque habeatur, alibi quàm in civium judicio esse. Olim quidem non modò Prætor aut Consul, sed privati etiam mittebantur,

bantur, qui provincias viserent, & quid de cujusque obsequio videretur, referrent: trepidabantque gentes de æstimatione singulorum. At nunc colimus externos & adulamur, & quomodo ad nutum alicujus grates, ita promtiùs accusatio decernitur: decernaturque, & maneat provincialibus, potentiam suam tali modo ostentandi: sed laus falsa & precibus expressa, perinde cohibeantur, quàm malitia, quàm crudelitas. Plura sæpe peccantur dum demeremur, quàm dum offendimus. Quædam imò virtutes odio sunt; severitas obstinata, invictus adversùs gratiam animus. Inde initia Magistratuum nostrorum meliora ferme, & finis inclinat, dum in modum candidatorum suffragia conquirimus: quæ si arceantur, æqualiùs atque constantiùs provinciæ regentur. Nam ut metu repetundarum infracta avaritia est, ita vetitâ gratiarum actione ambitio cohibetur.

ORATIO
CAPITONIS COSSUTIANI,
Neronem in Thrafeam inftigantis.

Pætus Thrafea virtutibus fuis iram Neronis meritus erat. Multa quippe egerat, adulandi nefcius, Stoïcorum more, ex quibus appareret fævitiam ipfi ac libidines Principis magnopere improbari. Ob ea igitur infenfum ipfi Neronis animum, infuper accendebat Capito Coffutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, privatis etiam de caufis inimicus Thrafeæ.

149. UT quondam C. Cæfarem, & M. Catonem, ita nunc te, Nero, & Thrafeam avida difcordiarum civitas loquitur. Et habet fectatores, vel potiùs fatellites, qui nondum contumaciam fententiarum, fed habitum vultumque ejus fectantur, rigidi & triftes quò tibi lafciviam exprobrent. Huic uni incolumitas tua fine arte, fine honore. Profperas Principis res fpernit: etiamne luctibus & doloribus non fatiatur? Ejufdem animi eft, Poppæam divam non credere, cujus, in acta divi Augufti & divi Julii non jurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna Pop. Romani per provincias, per exercitus curatiùs eguntur, ut nofcatur quid Thrafea non

fecerit. Aut transeamus ad illa instituta, si potiora sunt: aut nova cupientibus auferatur dux & auctor. Ista secta Tuberones & Favonios, veteri quoque Reipublicæ ingrata nomina, genuit. Ut Imperium evertant, libertatem præferunt: si perverterint, libertatem ipsam aggredientur. Frustra Cassium amovisti, si gliscere & vigere Brutorum æmulos passurus es. Denique nihil ipse de Thrasea scripseris; disceptatorem Senatum nobis relinque.

ORATIO

GALBÆ IMPERATORIS

AD PISONEM,

Cùm eum adoptaret.

Depulso Nerone, Galba militari suffragio lectus Imperator fuerat: parcus ac severus senex, & ad obeunda Imperii munia per ætatem invalidus. Cùm se ob ea sperni intelligeret, accepissetque etiam Germanicas legiones sacramenti reverentiam rupisse, præsidium sibi, adoptato nobili & egregio viro Pisone Liciniano, parare statuit. Eum igitur accitum in hunc modum alloquitur.

151. SI te privatus, lege curiatâ, apud Pontifices, ut moris est, adoptarem; & mihi egregium erat tunc, Pompeii

& M. Craffi fobolem in Penates meos adfcifcere; & tibi infigne, Sulpiciæ ac Lutatiæ decora nobilitati tuæ adjeciffe. Nunc me Deorum hominumque confenfu ad imperium vocatum præclara indoles tua, & amor patriæ impulit, ut principatum, de quo majores noftri armis certabant, bello adeptus, quiefcenti offeram; exemplo divi Augufti, qui fororis filium Marcellum, dein generum Agrippam, mox nepotes fuos, poftremò Tiberium Neronem privignum, in proximo fibi faftigio collocavit. Sed Auguftus in domo fucceforem quæfivit; ego in Republica. Non quia propinquos aut focios belli non habeam: fed neque ipfe imperium ambitione accepi; & judicii mei documentum fint non meæ tantùm neceffitudines, quas tibi poftpofui, fed & tuæ. Eft tibi frater pari nobilitate, natu major, dignus hâc fortunâ, nifi tu potior effes. Ea ætas tua, quæ cupiditates adolefcentiæ jam effugerit: ea vita, in qua nihil præteritum excufandum habeas. Fortunam adhuc tantùm adverfam tulifti. Secundæ res acrioribus ftimulis animos explorant: quia miferiæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eâdem conftantiâ retinebis: fed alii per obfequium imminuent. Irrumpet adulatio, blanditiæ; peffimum veri affectûs venenum, fua cuique utilitas. Etiam ego ac tu fimpliciffimè inter nos hodie loquimur; cæteri libentiùs cum fortuna noftra, quàm nobifcum. Nam fuadere Principi quod oporteat, multi laboris: affenta-

tio erga Principem quemcumque, sine affectu peragitur. Si immensum Imperii corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus eram à quo Respublica inciperet. Nunc eò necessitatis jampridem ventum est, ut nec mea senectus conferre plus Populo Romano possit, quàm bonum successorem: nec tua plus juventa, quàm bonum Principem. Sub Tiberio, & Caio, & Claudio, unius familiæ quasi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quòd eligi cœpimus. Et finitâ Juliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptio inveniet. Nam generari & nasci à Principibus fortuitum, nec ultrà æstimatur: adoptandi judicium integrum; &, si velis eligere, consensu monstratur. Sit ante oculos Nero, quem longâ Cæsarum serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione, sed sua immanitas, sua luxuria cervicibus publicis depulere. Neque erat adhuc damnati Principis exemplum. Nos bello, & ab æstimantibus asciti, cum invidia, quamvis egregii, erimus. Ne tamen territus fueris, si duæ legiones, in hoc concussi orbis motu, nondum quiescunt. Ne ipse quidem ad securas res accessi: & auditâ adoptione, desinam videri senex, quod nunc mihi unum objicitur. Nero à pessimo quoque semper desiderabitur: mihi ac tibi providendum est, ne etiam à bonis desideretur. Monere diutiùs, neque temporis hujus; & impletum est omne consilium, si te bene elegi. Utilissimus quidem ac brevissimus bonarum malarum-

que rerum delectus est, cogitare quid aut volueris sub alio Principe, aut nolueris. Neque enim hîc, ut in cæteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & cæteri servi : sed imperaturus es hominibus qui nec totam servitutem pati possunt, nec totam libertatem.

ORATIO

PISONIS

AD MILITES,

IN OTHONEM.

Otho flagitiis ac mollitie infamis, diuque gratus Neroni æmulatione luxûs, mox abalienatus est ab eo, & primus in partes Galbæ transgressus fuerat. Unde conceptâ spe adoptionis, postquam se delusum & Pisonem adoptari cognovit, hanc injuriam ulcisci statuit. Corruptis igitur per largitiones & promissa pessimis quibusque militum, qui in urbe erant, à viginti & tribus primò speculatoribus Imperator consalutatus, in castra Prætorianorum militum rapitur. Quo audito, cohortem quæ in palatio stationem agebat, in hunc modum Piso allocutus est.

156. SExtus dies agitur, commilitones, ex quo ignarus futuri, & sive optandum hoc nomen sive timendum erat,

Cæsar adscitus sum : quo domûs nostræ aut Reipublicæ fato, in vestra manu positum est. Non quia meo nomine tristiorem casum paveam, ut qui adversas res expertus, cùm maximè ducam ne secundas quidem minùs discriminis habere. Patris, & Senatûs, & ipsius Imperii vicem doleo, si nobis aut perire hodie necesse est, aut, quod æquè apud bonos miserum est, occidere. Solatium proximi motûs habebamus, incruentam urbem & res sine discordia translatas. Provisum adoptione videbatur, ut ne post Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. Neque enim relatu virtutum, in comparatione Othonis, opus est. Vitia, quibus solis gloriatur, evertêre Imperium, etiam quum amicum Imperatoris ageret. Habitune & incessu, an illo muliebri ornatu, mereretur imperium? Falluntur, quibus luxuria speciem liberalitatis imponit. Perdere iste sciet, donare nesciet. Stupra nunc, & comissationes, & fœminarum cœtus volvit animo. Hæc principatûs præmia putat; quorum libido ac voluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim unquam imperium flagitio quæsitum, bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani; me Galba, consentientibus vobis, Cæsarem dixit. Si Respublica & Senatus, & Populus, vana nomina sunt; vestrâ, commilitones, interest, ne Imperatorem pessimi faciant. Legionum seditio adversùm duces suos audita est aliquando : vestra fides fa-

maque illæsa ad hunc diem mansit. Et Nero quoque vos destituit, non vos Neronem. Minùs xxx transfugæ & desertores, quos Centurionem aut Tribunum sibi eligentes nemo ferret, imperium assignabunt? Admittitis exemplum? & quiescendo commune crimen facitis? Transcendet hæc licentia in provincias: & ad nos scelerum exitus; bellorum, ad vos pertinebunt. Nec est plus, quod pro cæde Principis, quàm quod innocentibus datur. Sed proinde à nobis donativum ob fidem, quàm ab aliis pro facinore accipietis.

ORATIO
OTHONIS
AD MILITES.

Pisone & Galbâ interfectis, Otho Imperium invaserat. Sed Vitellio à Germanicis legionibus Imperatore consalutato, & cum ingentibus copiis adventante, ad bellum parabat. Quâdam autem die, cùm armandæ cohortis unius causâ, Otho, incipiente nocte, vehicula oneranda aperto armamentario curabat, in suspicionem venit militibus familias Senatorum in perniciem Othonis armari: ac subitò tumultuosè congregati palatium petunt, Senatumque universum ad cædem deposcunt. Otho precibus ac lacrimis ægrè militem cohibuit. Posterâ die eos sic alloquitur.

160. NEque ut affectus vestros in amorem meî accenderem, commilitones; neque ut animum ad virtutem cohortarer (utraque enim egregiè supersunt): sed veni postulaturus à vobis temperamentum vestræ fortitudinis, & erga me modum caritatis. Tumultûs proximi initium, non cupiditate vel odio (quæ multos exercitus in discordiam egêre) ac ne detrectatione quidem, aut formidine periculorum; nimia pietas vestra acriùs quàm considera-

tiùs excitavit. Nam sæpe honestas rerum causas, ni judicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur. Imus ad bellum. Non omnes nuncios palàm audiri, omnia consilia cunctis præsentibus tractari, ratio rerum, aut occasionum velocitas patitur. Tam nescire quædam milites, quàm scire oportet. Ita se ducum autoritas, sic rigor disciplinæ habet, ut multa etiam Centuriones Tribunosque tantùm juberi expediat. Si cur jubeantur, quærere singulis liceat, pereunte obsequio, etiam imperium intercidit. An & illic nocte intempestâ rapientur arma? Unus alterve perditus ac temulentus (neque enim plures consternatione proximâ insanisse crediderim) Centurionis ac Tribuni sanguine manus imbuet? Imperatoris sui tentorium irrumpet? Vos quidem istud pro me. Sed in discursu ac tenebris, & rerum omnium confusione, patefieri occasio etiam adversùs me potest. Si Vitellio & satellitibus ejus eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur? quid aliud, quàm seditionem & discordiam optabunt? ne miles Centurioni, ne Centurio Tribuno obsequatur: hinc confusi pedites equitesque, in exitium ruamus. Parendo potiùs, commilitiones, quàm imperia ducum sciscitando, res militares continentur. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante discrimen quietissimus. Vobis arma & animus sit: mihi consilium & virtutis vestræ regimen relinquite.

162. Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit. Cæteri abolete memoriam fœdissimæ noc-

tis, nec illas adversùs Senatum voces ullus unquam exercitus audiat. Caput Imperii, & decora omnium provinciarum ad pœnam vocare, non, hercle, illi, quos cùm maximè Vitellius in nos ciet, Germani audeant. Ulline Italiæ alumni, & Romana verè juventus, ad ſanguinem & cædem depoſcerent Ordinem, cujus ſplendore & gloriâ, ſordes & obſcuritatem Vitellianarum partium perſtringimus? Nationes aliquas occupavit Vitellius: imaginem quandam exercitûs habet: Senatus nobiſcum eſt. Sic fit, ut hinc Reſpublica, inde hoſtes Reipublicæ conſtiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc urbem, domibus & tectis & congeſtu lapidum ſtare creditis? Muta iſta & inanima intercidere ac reparari promiſcua ſunt. Æternitas rerum, & pax gentium, & mea cum veſtrâ ſalus, incolumitate Senatûs firmatur. Hunc auſpicato à parente & conditore urbis noſtræ inſtitutum, & à Regibus uſque ad Principes continuum & immortalem, ſicut à majoribus accepimus, ſic poſteris tradamus. Nam ut ex vobis Senatores, ita ex Senatoribus Principes naſcuntur.

ORATIO
MUCIANI
Vespasianum ad capessendum Imperium adhortantis.

Mucianus Suriam & quatuor legiones obtinebat. Vespasianus obscuris natalibus, sed egregiâ virtute & famâ, bellum Judaïcum tribus legionibus administrabat. Eum jam diu de invadendo Imperio cogitantem, ac tum maximè indignantem ab impurissimo homine Vitellio Rempublicam pollui, sed cunctantem adhuc & diversis pavoribus nutantem, Mucianus post multos secretosque sermones, jam & coram ita allocutus est.

165. OMnes qui magnarum rerum consilia suscipiunt, æstimare debent, an quod inchoatur, Reipublicæ utile, ipsis gloriosum, aut promtum effectu, aut certè non arduum sit. Simul ipse qui suadet considerandus est, adjiciatne consilio periculum suum: &, si fortuna cœptis affuerit, cui summum decus acquiratur. Ego te, Vespasiane, ad Imperium voco, tam salutare Reipublicæ, quàm tibi magnificum: juxta Deos, in tua manu positum est. Nec speciem adulantis expaveris: à contumelia quàm à laude propius fuerit,

post Vitellium eligi. Non adversùs divi Augusti acerrimam mentem, nec adversùs cautissimam Tiberii senectutem, nec contra Caii quidem, aut Claudii, vel Neronis fundatam longo imperio domum exsurgimus. Cessisti etiam Galbæ imaginibus. Torpere ultrà, & polluendam perdendamque Rempub. relinquere, sopor & ignavia videretur, etiamsi tibi, quàm inhonesta, tam tuta servitus esset. Abiit jam & transvectum est tempus, quo posses videri concupisse. Confugiendum est ad imperium. An excidit trucidatus Corbulo? splendidior origine quàm nos sumus, fateor: sed & Nero nobilitate natalium Vitellium anteibat. Satis clarus est apud timentem, quisquis timetur. Et posse ab exercitu Principem fieri, sibi ipse Vitellius documento est, nullis stipendiis, nullâ militari famâ, Galbæ odio provectus. Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitûs vi, sed præproperâ ipsius desperatione victum, jam desiderabilem & magnum Principem fecit. Cùm interim spargit legiones, exarmat cohortes, nova quotidie bello semina ministrat. Si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis, & comissationibus, & Principis imitatione deteritur. Tibi è Judæa & Syria & Ægypto novem legiones integræ, nullâ acie exhaustæ, non discordiâ corruptæ: sed firmatus usu miles, & belli domitor externi. Classium, alarum, cohortium robora, & fidissimi Reges, & tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultrà arrogabo, quàm ne post Valentem ac Cæcinam nu-

meremur. Ne tamen Mucianum socium spreveris, quia æmulum non experiris: me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triumphale nomen; duo juvenes, capax jam imperii alter, & primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Absurdum fuerit, non cedere imperio ei cujus filium adoptaturus essem, si ipse imperarem. Cæterùm inter nos non idem prosperarum adversarumque rerum ordo erit. Nam si vincimus, honorem quem dederis habebo: discrimen, ac pericula ex æquo partiemur. Imò, ut melius est, tu hos exercitus rege; mihi bellum, & præliorum incerta trade. Acriore hodie disciplinâ victi, quàm victores agunt. Hos ira, odium, ultionis cupiditas ad virtutem accendit; illi per fastidium & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet contecta & tumescentia victricium partium vulnera bellum ipsum. Nec mihi major in tua vigilantia, parcimonia, sapientia, fiducia est; quàm in Vitellii torpore, inscitia, sævitia. Sed & meliorem in bello causam, quàm in pace habemus. Nam qui deliberant, desciverunt.

ORATIO

GALGACI

Britannos ad pugnam erecto animo capessendam adhortantis.

Agricola, jam perdomitis cæteris gentibus nationibusque Britanniæ, in extremos hujus regionis recessûs penetraverat, & adversùs ferocem indomitumque populum pugnam parabat. Hostium ingentes erant copiæ, ac super triginta millia armatorum convenerant. Gentis hujus dux virtute & genere præstans inter plures Galgacus, hâc oratione exercitûs animum accendit.

168. QUoties causas belli & necessitatem nostram intueor, magnus mihi animus est, hodiernum diem consensumque vestrum, initium libertatis totius Britanniæ fore. Nam & universi servitutis expertes & nullæ ultrà terræ; ac ne mare quidem securum, imminente nobis classe Romanâ. Ita prælium atque arma quæ fortibus honesta, eadem etiam ignavis tutissima sunt. Priores pugnæ quibus adversùs Romanos variâ fortunâ certatum est, spem ac subsidium in nostris manibus habebant: quia nobilissimi totius Britanniæ, eòque in ipsis penetralibus siti, nec servientium lit-

tora aſpicientes, oculos quoque à contactu dominationis inviolatos habebamus. Nos terrarum ac libertatis extremos, receſſus ipſe ac ſinus famæ in hunc diem defendit. Nunc terminus Britanniæ patet: atque omne ignotum pro magnifico eſt. Sed nulla jam ultrà gens: nihil niſi fluctus & ſaxa; & interiores Romani. Quorum ſuperbiam fruſtra per obſequium & modeſtiam effugeris. Raptores orbis, poſtquam cuncta vaſtantibus defuere terræ, & mare ſcrutantur: ſi locuples hoſtis eſt, avari: ſi pauper, ambitioſi: quos non oriens, non occidens ſatiaverit. Soli omnium opes atque inopiam pari affectu concupiſcunt. Auferre, trucidare, rapere, falſis nominibus, imperium; atque ubi ſolitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique ac propinquos ſuos natura cariſſimos eſſe voluit: hi per delectus, alibi ſervituri, auferuntur. Conjuges ſororeſque etſi hoſtilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hoſpitum polluuntur. Bona fortunaſque in tributum egerunt; in annonam, frumentum. Corpora ipſa ac manus, ſilvis ac paludibus emuniendis, verbera inter ac contumelias, conterunt. Nata ſervituti mancipia ſemel veneunt, atque ultrò à dominis aluntur: Britannia ſervitutem ſuam quotidie emit, quotidie paſcit. Ac ſicut in familia recentiſſimus quiſque ſervorum & conſervis ludibrio eſt: ſic in hoc orbis terrarum vetere famulatu, novi nos & viles, in excidium petimur. Neque enim arva nobis, aut metalla, aut portus ſunt, qui-

bus exercendis reſervemur. Virtus porro ac ferocia ſubjectorum ingrata imperantibus. Et longinquitas ac ſecretum ipſum quò tutius, eò ſuſpectius. Ita ſublatâ ſpe veniæ, tandem ſumite animum, tam quibus ſalus, quàm quibus gloria cariſſima eſt. Brigantes, fœminâ duce, exurere coloniam, expugnare caſtra, ac, niſi felicitas in ſocordiam vertiſſet, exuere jugum potuere: nos integri & indomiti, & libertatem non in præſentia laturi, primo ſtatim congreſſu non oſtendemus, quos ſibi Caledonia viros ſepoſuerit?

171. An eandem Romanis in bello virtutem, quam in pace laſciviam adeſſe creditis? Noſtris illi diſſenſionibus ac diſcordiis clari, vitia hoſtium in gloriam exercitûs ſui vertunt: quem contractum ex diverſiſſimis gentibus, ut ſecundæ res tenent, ita adverſæ diſſolvent. Niſi ſi Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum pleroſque, dominationi alienæ ſanguinem commodantes, diutiùs tamen hoſtes quàm ſervos, fide & affectu teneri putatis. Metus & terror eſt, infirma vincula caritatis: quæ ubi removeris, qui timere deſierint, odiſſe incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis ſunt. Nullæ Romanos conjuges accendunt: nulli parentes fugam exprobraturi ſunt: aut nulla pleriſque patria, aut alia eſt. Paucos numeros circùm trepidos ignorantiâ, cœlum ipſum ac mare & ſilvas, ignota omnia, circumſpectantes; clauſos quodammodo ac vinctos Dii nobis tradiderunt. Ne terreat

vanus aſpectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat. In ipſa hoſtium acie inveniemus noſtras manus. Agnoſcent Britanni ſuam cauſam: recordabuntur Galli priorem libertatem: deſerent illos cæteri Germani, tanquam nuper Uſipii reliquerunt. Nec quicquam ultrà formidinis: vacua caſtella, ſenum coloniæ, inter malè parentes & injuſtè imperantes ægra municipia & diſcordantia. Hîc dux, hîc exercitus: ibi tributa, & metalla, & cæteræ ſervientium pœnæ: quas in æternum proferre, aut ſtatim ulciſci, in hoc campo eſt. Proinde ituri in aciem, & majores veſtros, & poſteros cogitate.

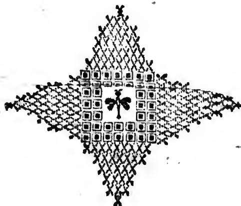
ORATIO AGRICOLÆ,

Suos adhortantis ante pugnam contra Britannos.

174. OCtavus annus eſt, commilitones, ex quo virtute & auſpiciis Imperii Romani, fide atque operâ veſtrâ Britanniam viciſtis. Tot expeditionibus, tot præliis, ſeu fortitudine adversùs hoſtes, ſeu patientiâ ac labore penè adversùs ipſam rerum naturam opus fuit: neque me militum, neque vos ducis pœnituit. Ergo egreſſi, ego veterum Legatorum, vos prio-

rum exercituum terminos, finem Britanniæ non famâ nec rumore, ſed caſtris & armis tenemus. Inventa Britannia, & ſubacta. Equidem in agmine, quum vos paludes monteſve & flumina fatigarent, fortiſſimi cujuſque vocem audiebam, quando dabitur hoſtis? quando acies? Veniunt à latebris ſuis extruſi. Et vota virtuſque in aperto, omniaque prona victoribus, atque eadem victis adverſa. Nam ut ſeparaſſe tantùm itineris, ſilvas evaſiſſe, tranſiſſe æſtuaria, pulchrum ac decorum in frontem; ita fugientibus periculoſiſſima, quæ hodie proſperrima ſunt. Neque enim nobis aut locorum eadem notitia, aut commeatuum eadem abundantia: ſed manus, & arma, & in his omnia. Quod ad me attinet, jampridem mihi decretum eſt, neque exercitus, neque ducis terga tuta eſſe. Proinde & honeſta mors turpi vitâ potior; & incolumitas ac decus eodem loco ſita ſunt. Nec inglorium fuerit, in ipſo terrarum ac naturæ fine cecidiſſe. Si novæ gentes atque ignota acies conſtitiſſet, aliorum exercituum exemplis vos hortarer. Nunc veſtra decora recenſete, veſtros oculos interrogate. Ii ſunt quos proximo anno unam legionem furto noctis aggreſſos, clamore debellaſtis: ii cæterorum Britannorum fugaciſſimi, ideoque tamdiu ſuperſtites. Quomodo ſilvas ſaltuſque penetrantibus, fortiſſimum quodque animal, robore, pavida & inertia, ipſo agminis ſono pelluntur; ſic acerrimi Britannorum jampridem ceciderunt, reliquus eſt numerus ig-

navorum & metuentium. Quos quòd tandem invenistis, non restiterunt, sed deprehensi sunt novissimi : ideo extremo metu corpora defixere in his vestigiis, in quibus pulchram & spectabilem victoriam ederetis. Transigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum diem. Approbate Reipublicæ nunquam exercitui imputari potuisse, aut moras belli, aut causas rebellandi.

ORATIONES EX QUINTO-CURTIO COLLECTÆ.

ORATIO CHARIDEMI AD DARIUM.

Darius cùm ſtatuiſſet acie cum Alexandro decernere, innumerabilem propè peditum equitumque turbam contraxerat. Cujus univerſæ aſpectu admodum lætus, Charidemum exulem Athenienſem percontari cœpit, ſatisne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem. At ille in hunc ferme modum reſpondit.

177. VErum & tu forſitan audire nolis; & ego, niſi nunc dixero, aliàs nequidquam confitebor. Hic tanti apparatûs exercitus, hæc tot gentium & totius orientis excita ſedibus ſuis moles, finiti-

mis poteſt eſſe terribilis. Nitet purpurâ, auroque, fulget armis & opulentiâ, quantam qui oculis non ſubjecerint, animis concipere non poſſunt. Sed Macedonum acies torva ſanè & inculta, clypeis haſtiſque immobiles cuneos, & conſerta robora virorum teget. Ipſi phalangem vocant peditum ſtabile agmen. Vir viro, armis arma conſerta ſunt: ad nutum monentis intenti, ſequi ſigna, ordines ſervare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obſiſtere, circumire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quàm milites callent. Et ne auri argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſciplina paupertate magiſtrâ ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt. Cibus, quem occupant, ſatiat. Tempora ſomni arctiora quàm noctis ſunt. Jam Theſſali equites, & Acarnanes, Ætolique, invicta bello manus, fundis, credo, & haſtis igne duratis repellentur. Pari robore opus eſt. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda ſunt. Argentum iſtud atque aurum ad conducendum militem mitte.

VERBA

CHARIDEMI,

Cùm ad supplicium duceretur.

Darius veritatis impatiens, Charidemum abstrahi jussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus, hæc vociferabatur.

179. HAbeo paratum mortis meæ ultorem. Expetet pœnas mei consilii spreti ipse contra quem tibi suasi. Tu quidem licentiâ regni subitò mutatus, documentum eris posteris, homines, cùm se permisere fortunæ, etiam naturam dediscere.

VERBA
ALEXANDRI
GRAVITER ÆGROTANTIS.

Alexander cùm in Cydno amni calidum adhuc corpus abluisset, subito horrore rigentibus artubus, propè exanimis in tabernaculum defertur. Ubi paulùm laxata est vis morbi, anxius ac sollicitus animi, quòd Darium adventare nunciabatur, vocatos amicos Medicosque in hunc modum alloquitur.

180. IN quo me articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor: & qui ultrò intuli bellum, jam provocor. Darius ergo cùm tam superbas litteras scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequidquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia & segnes Medicos non expetunt tempora mea. Vel mori strenuè, quàm tardè convalescere, mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis in Medicis est: sciant me non tam mortis, quàm belli remedium quærere.

ORATIO

ORATIO
LEGATORUM DARII.

Alexander matrem & uxorem Darii prælio ad Issum captas omni honore coluerat. Atque etiam Darii conjugi & mortuæ inlacrimavit, & regium funus, patrio Persarum more, summâ magnificentiâ instruxit. Quæ cùm accepisset Darius, victus continentiâ ac clementiâ hostis, ad novas pacis conditiones ferendas Legatos misit. E quibus maximus natu ita cœpit.

181. DArium ut pacem à te jam hôc tertio peteret, nulla vis subegit: sed justitia & continentia tua expressit. Matrem, conjugem, liberosque ejus, nisi quòd sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiæ earum quæ supersunt, curam haud secus quàm parens agens, Reginas appellas; speciem pristinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit quum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepulturæ ejus moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea Imperio tuo destinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminat. Nunc quidquid inter Hellespontum & Euphratem est, in dotem

filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis & fidei obsidem retine: matrem & duas virgines filias redde; pro tribus corporibus tria millia talentûm auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solùm, sed etiam occupare deberes. Respice quantùm post te reliqueris; intuere quantùm petas. Periculosum est prægrave Imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Videsne ut navigia quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiæ opes, magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quàm tueri. Quàm hercule expeditiùs manus nostræ rapiunt, quàm continent! Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest minùs jam misericordiæ tuæ licere, quàm licuit.

ORATIO

ALEXANDRI,

LEGATIS DARII

Respondentis.

384. NUnciate Dario, me quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitiæ ejus tribuisse, sed naturæ meæ. Bellum cum captivis & feminis gerere non

ſoleo. Armatus ſit oportet, quem oderim. Quòd ſi ſaltem pacem bonâ fide peteret; deliberarem forſitan an darem. Verùm enim verò, quum modò milites meos litteris ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecuniâ ſollicitet: ad internecionem mihi perſequendus eſt, non ut juſtus hoſtis, ſed ut percuſſor & veneficus. Conditiones verò pacis quas fertis, ſi accepero, victorem eum faciunt. Quæ poſt Euphratem ſunt, liberaliter donat: ubi igitur me adfamini? nempe ultra Euphratem ſum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum caſtra mea tranſeunt. Hinc me depellite, ut ſciam veſtrum eſſe, quod ceditis. Eâdem liberalitate dat mihi filiam ſuam: nempe quam ſcit alicui ſervorum ſuorum nupturam. Multùm verò mihi præſtat, ſi me Mazæo generum præponit! Ite, nunciate Regi veſtro & quæ amiſit, & quæ adhuc habet, præmia eſſe belli: hôc regente utriuſque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximæ lucis aſſignatura fortuna eſt: & me in Aſiam non veniſſe ut ab aliis acciperem; ſed ut aliis darem.

ORATIO

DARII

AD MILITES

Jamjam propè Arbelam pugnaturos.

185. TErrarum quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Hellespontus, paulò antè dominis, jam non de gloria, sed de salute, &, quod saluti præponitis, de libertate, pugnandum est. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut constituet, aut finiet. Apud Granicum minimâ virium parte cum hoste certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant. Ventum est eò, undę pulsis ne fugæ quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt: non incolas suos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque & liberi sequuntur hanc aciem: parata hostibus præda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem penè immensa planities vix caperet, comparavi: equos, arma distribui: commeatus, ne tantæ multitudini deessent, providi: locum in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in vestra potestate sunt: audete modò vince-

re; famamque, infirmissimum adversùs fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis : quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amisso aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendêre paucitatem, quam Ciliciæ montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhaustam. Nam ultimi, quos locavit aversos, terga jam præbent. Obteri mehercule equorum ungulis possunt; etiamsi nil præter falcatos currus emisero. Et bello vicerimus, si vincimus prælio : nam ne illis quidem ad fugam est locus : hinc Euphrates, illinc Tigris, prohibet inclusos. Et quæ antea pro illis erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est; illud prædâ grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus : eademque res & causa victoriæ erit, & fructus. Quòd si quem è vobis nomen gentis movet, cogitet Macedonum illic arma esse, non corpora. Multùm enim sanguinis invicem hausimus; & semper gravior in paucitate jactura est. Jam Alexander, quantuscumque ignavis & timidis videri potest, unum animal est: &, si quid mihi creditis, temerarium & vecors, adhuc nostro pavore, quàm suâ virtute felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licèt felicitas aspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breves & mutabiles vices rerum sunt : & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita Dii fata ordi-

naverunt, ut Persarum Imperium, quod secundo cursu per ducentos triginta annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quàm affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanæ, cujus nimia in prosperis rebus oblivio est. Modò Græcis ultrò bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Jactamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Imperium, quod mutuò affectamus, una gens non capit.

189. Cæterùm, etiamsi spes non subesset; necessitas tamen stimulare deberet. Ad extrema perventum est. Matrem meam; duas filias; Ochum in spem hujus Imperii genitum; illos Principes, illam sobolem regiæ stirpis; duces vestros Regum instar, victos habet: nisi quod in vobis est, ipse ego majore parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis. Restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso; parentem, liberos: nam conjugem in illo carcere amisi. Credite nunc omnes tendere ad vos manus; implorare patrios Deos; opem vestram, misericordiam, fidem exposcere: ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo iis servire, quorum Reges esse fastidiant? Video admoveri hostium aciem: sed quò propiùs discrimen accedo; hôc minùs iis quæ dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios æternumque ignem, qui præfertur altaribus; fulgoremque Solis intra fines regni mei orientis; per æternam memoriam Cyri, qui

ademtum Medis Lydisque Imperium primus in Persidem intulit : vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres & spe pleni, ut quam gloriam accepistis à majoribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit : timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solùm, sed etiam ut conspici possim, curru vehor : nec recuso quominus imitemini me, sive fortitudinis exemplum, sive ignaviæ fuero.

ORATIO

EUTHYMONIS

AD GRÆCOS

FŒDÈ A PERSIS MUTILATOS,

Ne in patriam redire velint.

Accedenti ad urbem Perſepolim Alexandro occurrêre opem ejus implorantes Græci ad quatuor millia ferè, quos Perſæ ferociter vario ſuppliciorum modo affecerant, aliorum pedibus, quorumdam manibus auribuſque amputatis. Rex bonum habere animum jubet: viſuros urbes ſuas conjugeſque. Hôc accepto reſponſo, ſeceſſêre Græci, deliberaturi quid agerent; an ſedes in Aſia, an reverti domos rogarent. Euthymon Cymæus unus ex iis ita locutus ad eos fertur.

194. HI qui modò ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus; ut nunc eſt, ſupplicia, (quorum nos pudeat magis an pœniteat, incertum eſt) oſtentare Græciæ velut lætum ſpectaculum cupimus. At ii optimè miſerias ferunt, qui abſcondunt: nec ulla eſt tam familiaris infelicibus patria, quàm ſolitudo & ſtatûs prioris oblivio. Nam qui

multùm in suorum misericordia ponunt, ignorant quàm celeriter lacrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit: nam & calamitas querula est, & superba felicitas. Itaque suam quisque fortunam in consilio habet, quum de aliena deliberat: &, nisi mutuò essemus miseri, olim alius alii potuissemus esse fastidio. Quid mirum est fortunatos semper parem quærere? Obsecro vos, olim vitâ defuncti, quæramus locum, in quo hæc semesa membra obruamus; ubi horribiles cicatrices celet exilium. Grati prorsus conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis & rerum agnoscent ut patres, ergastuli detrimenta? Et quota pars nostrî tot obire terras potest? Procul Europâ in ultima Orientis relegati, senes, debiles, majore membrorum parte mulctati, tolerabimus scilicet, quæ armatos & victores fatigaverunt. Conjuges deinde, quas captis sors & necessitas unicum solatium applicuit, parvosque liberos trahimus nobiscum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo extemplo præsentia pignora, quum incertum sit, an visuri simus ea quæ petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cœperunt.

ORATIO
DARII
IN CONCILIO.

Darius poſt infelicem pugnam ad Arbela multas vaſtaſque regiones præcipiti fugâ emenſus, hoſte in veſtigiis ejus ſemper hærente, experiri adhuc certaminis fortunam ſtatuit. Quadraginta propè hominum millia ſequebantur. Igitur concilio advocato, ita diſſeruit.

197. SI me cum ignavis & pluris qualemcunque vitam honeſtâ morte æſtimantibus fortuna junxiſſet; tacerem potiùs, quàm fruſtra verba conſumerem. Sed majore quàm vellem documento, & virtutem veſtram, & fidem expertus; magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis ſim, quàm dubitare an veſtrî ſimiles adhuc ſitis. Ex tot millibus, quæ ſub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis me fugientem perſequuti eſtis. Fides veſtra & conſtantia, ut Regem me eſſe credam, facit. Proditores & transfugæ in urbibus meis regnant: non Hercule quia tanto honore digni habeantur, ſed ut præmiis eorum veſtri ſollicitentur animi. Meam tamen fortunam, quàm victoris, maluiſtis ſequi; digniſſimi quibus, ſi ego non poſ-

ſim, Dii pro me gratiam referant. Et meherculè referent. Nulla erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in Cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaque etiamſi conſilium fugæ, à qua multùm abhorret animus, agitaſſem; veſtrâ tamen virtute fretus, obviàm iſſem hoſti. Quouſque enim in regno exulabo, & per fines Imperii mei fugiam externum & advenam Regem ? quum liceat experto belli fortunam, aut reparare quæ amiſi, aut honeſtâ morte defungi. Niſi fortè ſatius eſt expectare victoris arbitrium; &, Mazæi & Mithrenis exemplo, precarium accipere regnum nationis unius: ut jam malit ille gloriæ ſuæ, quàm iræ obſequi. Nec Dii ſiverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quiſquam, aut condonare poſſit: nec hoc Imperium vivus amittam: idemque erit regni mei, qui & ſpiritûs, finis. Si hic animus, ſi hæc lex, nulli non parta libertas eſt: nemo è vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum ſuperbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem, quàm verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum. Nec immeritò mitiores vices ejus expecto. Sed ſi juſta ac pia bella Dii averſantur; fortibus tamen viris licebit honeſtè mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt; per illos viros, quibus ſtipendium Macedonia quondam tulit; per tot navium claſſes in Græciam miſſas; per tot trophæa Regum, oro & obteſtor, ut no-

bilitate vestrâ gestisque dignos spiritus capiatis: ut eâdem constantiâ animorum, quâ præterita tolerastis, experiamini quidquid deinde fors tulerit. Me certè in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

ORATIO
ALEXANDRI
AD AMICOS,
De suscipienda in Scythas expeditione.

Bactriani defecerant: Scythæ etiam lacessebant. Alexander non ita pridem graviter vulneratus, non insistere in terra, non equo vehi poterat. Tamen advocatis amicis, sibi esse in animo ait, flumen, quo tum à Scythis dividebatur, trajicere, & arma in Scythiam ultrò proferre.

201. DIscrimen me occupavit meliore hostium, quàm meo tempore. Sed necessitas ante rationem est: maximè in bello, quo raró permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus stamus; &, quantùm in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubiè si omiserimus Scythas ultrò arma inferentes, contemti ad illos qui defecerunt, revertemur. Si verò Tanaïm transierimus, & ubique invictos esse nos Scytharum

pernicie ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatio quod transituri sumus. Unus amnis interfluit, quem si trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æstimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe trophæa statuere: &, quæ tam longo intervallo natura videtur diremisse, unâ victoriâ subitò committere? At Hercule si paululùm cessaverimus, in tergis nostris Scythæ hærebunt. An soli sumus qui flumina transnare possumus? Multa in nosmetipsos recident quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper: hoc ut Scythæ imitari nesciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit; cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus; &, quod inferre possemus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio: sed an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito; quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed si me sequi vultis, valeo, amici: satis virium est ad toleranda ista: aut si jam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere meliùs extinguar?

ORATIO SCYTHARUM AD ALEXANDRUM.

Jam omnia ad trajiciendum flumen Macedones aptarant, moxque cum Scythis pugnaturi erant, cùm gentis hujus Legati ad Alexandrum viginti veniunt. Ex his maximus natu in hunc modum locutus est.

204. SI Dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet: alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres: & hoc assequutus, scire velles ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque, concupiscis quæ non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam: deinde, si humanum genus omne superaveris, cum sylvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid? tu ignoras arbores magnas diu crescere, unâ horâ extirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Vide ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit: & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido.

Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licetne ignorare in vastis sylvis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus. Dona nobis data sunt (ne Scytharum gentem ignores) jugum boüm, aratrum, & sagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversùs inimicos. Fruges amicis damus boüm labore quæsitas: paterâ cum his vinum Diis libamus: inimicos sagittâ eminus, hastâ cominus petimus. Sic Syriæ Regem, & postea Persarum Medorumque superavimus; patuitque nobis iter usque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire; omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti: jam etiam ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quæ te esurire cogunt? Primus omnium satietate parasti famem; ut quò plura habes, acriùs, quæ non habes cuperes. Non succurrit tibi, quamdiu circùm Bactra hæreas? Dum illos subigis, Sogdiani bellare cœperunt: bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut major fortiorque sis quàm quisquam; tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modò Tanaïm; scies quàm latè pateant, nunquam tamen consequeris Scythas: paupertas nostra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rursus quum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris: eâdem velocitate &

sequimur, & fugimus. Scytharum solitudines Græcis etiam proverbiis audio eludi. At nos deserta & humano cultu vacua, magis quàm urbes & opulentos agros sequimur. Proinde fortunam tuam pressis manibus tene. Lubrica est, nec invita teneri potest. Salubre consilium, sequens quàm præsens tempus ostendet meliùs. Impone felicitati tuæ frænos; faciliùs illam reges. Nostri sine pedibus dicunt esse fortunam, quæ manus & pennas tantùm habet: quum manus porrigit, pennas quoque comprehendere non sinit. Denique si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere: sin autem homo es; id quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse propter quæ tuî oblivisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti: nam & firmissima est inter pares amicitia; & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse, cave credas: inter dominum & servum nulla amicitia est: etiam in pace, belli tamen jura servantur. Jurando gratiam Scythas sancire ne credideris: colendo fidem, jurant. Græcorum ista cautio est, qui pacta consignant, & Deos invocant: nos religionem in ipsa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cujus benevolentia dubites. Cæterùm, nos & Asiæ & Europæ custodes habebis: Bactra, nisi dividat Tanaïs, contingimus: ultra Tanaïm usque ad Thraciam colimus: Thraciæ Macedoniam conjunctam esse fama est.

Utrique Imperio tuo finitimos, hostes an amicos velis esse, considera.

ORATIO
CALLISTHENIS PHILOSOPHI
ADVERSUS CLEONEM,
Qui divinos honores Alexandro haberi jubebat.

Alexander jamdiu, quonam modo cœlestes honores usurparet, agitabat. Igitur celebri convivio, cui Græcos Principes unà cum Satrapis adhibuerat, cùm paulisper epulatus excessisset, tum Cleo quidam venalis & assentatoriæ linguæ, ex composito sermonem cum admiratione laudum ejus instituit: hortatur ut Alexandrum, sicut Deum, more Persarum, adorarent. Erat inter convivas Callisthenes Philosophus: odiosum Cleonis sermonem hác tum oratione vehementer respuit.

110. SI Rex sermoni tuo adfuisset, nullius profectò vox responsuri tibi desideraretur: ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissimè gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eum-

dem & diuturnum & præcocem fructum; cœlestesque honores non dare te Regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus; semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor Regi; ut vita diuturna sit, & æterna majestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modò & patrem Liberum consecratæ immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos? Priùs ab oculis mortalium amolita natura est, quàm in Cœlum fama perveheret. Scilicet ego & tu, Cleo, Deos facimus! à nobis divinitatis suæ auctoritatem accepturus est Rex! Potentiam tuam experiri libet: fac aliquem Regem, si Deum potes facere: faciliùs est Imperium dare, quàm Cœlum. Dii propitii sine invidia, quæ Cleo dixit, audierint; eodemque cursu, quo fluxere res, ire patiantur: nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriæ; nec desidero, ad quem modum Rex mihi colendus sit, à victis discere: quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, queis vivamus, accipimus.

O R A T I O

ALEXANDRI,

Milites ad penetrandum in interiora Indiæ cohortantis.

Alexander, Poro superato, Hydaspe amne trajecto, ad fluvium Hypasin processit. Ibi per vastas solitudines ultra flumen iter esse cognoscit; deinde Gangis fluvii ripam innumerabilibus copiis, dum veniret, obsideri; hunc exercitum tria elephantorum millia secum ducere; jamque tandem majora præteritis ipsi adeunda pericula. Nihil ea retardabant avidum periculi ac gloriæ Alexandri animum. Sed Macedones exterritos esse veritus, hâc oratione eos incendere conatur.

213. NOn ignoro, milites, multa quæ terrere vos possent, ab incolis Indiæ per hos dies de industria esse jactata: sed non est improvisa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos, sic Tigrim & Euphratem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illâ tradente, majora sunt vero: nostra quoque gloria, quum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quàm operis.

Modò quis belluas offerentes mœnium speciem, quis Hydaspem amnem, quis cætera auditu majora quàm vero, sustinere posse credebat? Olim Hercule fugissemus ex Asia, si nos fabulæ debellare potuissent. Creditisne elephantorum greges majores esse, quàm usquam armentorum sunt? quum & rarum sit animal, nec facilè capiatur, multòque difficiliùs mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Jam flumen, quò latiùs fusum est, hôc placidiùs stagnat: quippe angustis ripis coërcita, & in angustiorem alveum elisa, torrentes aquas invehunt: contrà, spatio alvei segnior cursus est. Præterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fignamus: utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum: in suos vehementiùs quàm in nos incurrerunt; tam vasta corpora securibus falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia? quum uno aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus. Inde paucos quoque incommodè regunt: congregata verò tot millia ipsa se elident; ubi nec stare, nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contemsi, ut, quum haberem, ipse non opposuerim: satis gnarus plus suis, quàm hostibus periculi inferre.

216. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet! Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primùm inconditam sustinebitis turbam. Testis adversùs multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis; & Cilicia inundata cruore Persarum; & Arbela, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis, postquam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Quum per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit: nunc nos Scythæ sequuntur; Bactriana auxilia præstò sunt; Dahæ Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido: vestras manus intueor; vestram virtutem, rerum, quas gesturus sum, vadem prædemque habeo: quamdiu vobiscum in acie stabo, nec meos nec hostium exercitus numeravero: vos modò animos mihi plenos alacritatis ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum laborumque nostrorum, sed in exitu stamus: pervenimus ad solis ortum & Oceanum: nisi obstat ignavia, inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite, quod pigri agricolæ faciunt, maturos fructus per inertiam è manibus amittere. Majora sunt periculis præmia: dives eadem & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni estis, qui opes, quas illud mare littoribus invehit, referatis in patriam: digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis.

217. Per ego vos gloriamque veſtram, quâ humanum faſtigium exceditis; perque & mea in vos, & in me veſtra merita, quibus invicti contendimus, oro quæſoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem alumnum commilitonemque veſtrum, ne dicam Regem, deſeratis. Cætera vobis imperavi; hoc unum debiturus ſum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim; qui ſæpe aciem clypeo meo texi. Ne infregeritis in manibus meis palmam, quâ Herculem Liberumque patrem, ſi invidia abſuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obſtinatum ſilentium rumpite. Ubi eſt ille clamor alacritatis veſtræ index? ubi ille meorum Macedonum vultus? Non agnoſco vos, milites: nec agnoſci videor à vobis: ſurdas jamdudum aures pulſo: averſos animos & infractos excitare conor. *Quumque illi, in terram demiſſis capitibus, tacere perſeverarent;* Neſcio quid, *inquit*, imprudens in vos deliqui, quòd me ne intueri quidem vultis: in ſolitudine mihi videor eſſe: nemo reſpondet; nemo ſaltem negat. Quos alloquor? quid autem poſtulo? veſtram gloriam & magnitudinem vindicamus. Ubi ſunt illi, quorum certamen paulò antè vidi, contendentium, qui potiſſimùm vulnerati Regis corpus exciperent? Deſertus, deſtitutus ſum, hoſtibus deditus. Sed ſolus quoque ire perſeverabo: objicite me fluminibus & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis: inveniam qui deſertum à vobis ſequantur. Scythæ

Bactrianique erunt mecum, hostes paulò antè, nunc milites nostri. Mori præstat, quàm precariò Imperatorem esse. Ite reduces domos; ite deserto Rege ovantes. Ego hîc à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inveniam.

RESPONSUM

CŒNI,

Unius inter primarios exercitûs duces,

210. Dii prohibeant à nobis impias mentes; & profectò prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire quò jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque, & nudi, & exsangues, utcumque tibi cordi est, sequimur vel antecedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, verùm necessitate ultimâ expressas; præbe, quæso, propitias aures imperium atque auspicium tuum constantissimè sequutis, &, quòcumque pergis, sequuturis. Vicisti, Rex, magnitudine rerum non hostes modò, sed etiam milites: quidquid mortalitas capere poterat, implevimus: emensis maria terrasque, meliùs nobis, quàm incolis, omnia nota sunt: penè in ultimo mundi fine consistimus. In alium orbem ire paras, & Indiam quæris Indis quoque ignotam: inter

eras ſerpenteſque degentes eruere ex latebris & cubilibus ſuis expetis, ut plura, quàm ſol videt, victoriâ luſtres. Digna prorſus cogitatio animo tuo; ſed altior noſtro: virtus enim tua ſemper in incremento erit; noſtra vis in fine jam eſt. Intuere corpora exſanguia, tot perfoſſa vulneribus, tot cicatricibus putria. Jam tela hebetia ſunt; jam arma deficiunt. Veſtem Perſicam induimus, quia domeſtica ſubvehi non poteſt: in externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica eſt? quis equum habet? jube quæri quàm multos ſervi ipſorum perſequuti ſunt; quid cuique ſuperſit ex præda. Omnium victores, omnium inopes ſumus. Nec luxuriâ laboramus, ſed bello inſtrumenta belli conſumſimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? quarum ut multitudinem augeant de induſtria Barbari, magnum tamen eſſe numerum etiam ex mendacio intelligo. Quòd ſi adhuc penetrare in Indiam certum eſt; regio à meridie minùs vaſta eſt: quâ ſubactâ, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit eſſe natura. Cur circumitu petis gloriam, quæ ad manum poſita eſt? hîc quoque occurrit Oceanus: niſi mavis errare, pervenimus quò tua fortuna ducit. Hæc tecum, quàm ſine te cum his, loqui malui, non uti inirem circumſtantis exercitûs gratiam, ſed ut vocem loquentium potiùs, quàm ut gemitum murmurantium audires.

ORATIO

ORATIO
ALEXANDRI
AD AMICOS,

Ne tam sese in aperta pericula immitteret, orantes.

Alexander dum oppugnaret oppidum in India, gravissimè vulneratus fuerat. Cùm propè jam convaluisset, amici orant ne tanta posthac adiret pericula. Hæc respondit.

223. VObis quidem, ô fidissimi, piissimique civium, atque amicorum, grates ago habeoque; non solùm eo nomine, quòd hodie salutem meam vestræ præponitis; sed quòd à primordiis belli nullum erga me benevolentiæ pignus, atque indicium omisistis: adeo ut confitendùm sit, nùnquam mihi vitam meam fuisse tam caram, quàm esse cœpit, ut vobis diu frui possim. Cæterùm, non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea: qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum percipere cupitis: ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ. Licuit paternis opibus contento intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obscuram &

ignobilem senectutem. Quanquam ne pigri quidem sibi fata disponunt: sed unicum bonum diuturnam vitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verùm ego, qui non annos meos, sed victorias numero; si munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orsus à Macedonia Imperium, Græciam teneo: Thraciam & Illyrios subegi: Triballis, Mædisque imperito: Asiam, quà Hellesponto, quà Rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absum à fine mundi; quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento unius horæ transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post vigesimum atque octavum ætatis annum, videorne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego verò non deero; & ubicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis; aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè submoverat. In his operibus extingui me, si fors ita feret, pulchrum est: eâ stirpe sum genitus, ut multam priùs, quàm longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit! quas gentes redegit in potestatem! quanta opera molita est! Nondum fœminam æquavimus gloriâ, & jam nos laudis satietas cepit? Dii faveant; majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attigimus; si nihil parvum

duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modò me ab intestina fraude, & domesticorum insidiis præstate securum: belli Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit: hostium manus sæpe vitavit; suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures à suis, quàm ab hoste, interemtos numerabitis.

226. Cæterùm, quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum, atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vitâ. Si licuerit, ipse præstabo: si me præceperit fatum, vos mandasse mementote.

ORATIO

ALEXANDRI

AD MILITES SEDITIOSOS.

Alexander ſeniores militum in Græciam remittere ſtatuerat, quindecim millia tantùm retenturus. Totius exercitûs æs alienum omne ſtatim diſſolvit. At milites poſtquam cognoverunt, alios mitti domum, alios retineri, vecordes, & diſciplinæ militaris immemores, ſeditioſis vocibus caſtra complent, Regemque ferociùs adorti, omnes ſimul miſſionem poſtulare cœperunt. Quos Alexander hâc oratione increpuit.

227. QUid hæc repens conſternatio, & tam procax atque effuſa licentia denunciat? Eloqui timeo; palàm certè rupiſtis imperium, & precariò Rex ſum: cui non alloquendi, non noſcendi monendique, aut intuendi vos jus reliquiſtis. Equidem quum alios dimittere in patriam, alios mecum paulò pòſt deportare ſtatuerim; tam illos acclamantes video, qui abituri ſunt, quàm hos, cum quibus præmiſſos ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei? diſpari in causâ idem omnium clamor eſt! Pervelim ſcire, utrùm qui diſcedunt, an qui retinentur, de me querantur. *Crederes uno ore omnes ſuſtuliſſe clamorem; ita pariter ex tota con-*

tione responsum est, Omnes queri. *Tum ille*, Non Hercule, *inquit*, potest fieri, ut adducar querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in qua major pars exercitûs non est; utpote quum plures dimiserim, quàm retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod omnes avertit à me. Quando enim Regem universus exercitus deseruit? Ne servi quidem uno grege profugiunt dominos; sed est quidam in illis pudor à cæteris destitutos relinquendi.

218. Verùm ego tam furiosæ consternationis oblitus, remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem Hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis (jam enim esse desistis) sed, ut cum ingratissimis oportet, agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, insanire cœpistis, obliti statûs ejus, quem beneficio exuistis meo: digni Hercule qui in eodem consenescatis; quoniam facilius est vobis adversam, quàm secundam regere fortunam.

219. En tandem Illyriorum paulò antè & Persarum tributariis Asia & tot gentium spolia fastidio sunt. Modò sub Philippo seminudis, amicula ex purpura sordent: aurum & argentum oculi ferre non possunt: lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemque gladiorum. Hôc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni; quum omnis regia supellex haud ampliùs quàm sexaginta talentorum esset: meorum operum fundamenta; quibus tamen (absit invidia) imperium maximæ terrarum parti imposui.

230. Asiæne pertæsum est, quæ vos gloriâ rerum gestarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis Rege deserto, quum pluribus vestrûm defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luissem: nempe in Asiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium spolia circumferentes, reverti velle ad liberos conjugesque; quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæterorum, dum etiam spei vestræ obviàm istis, arma quoque pignori sunt. Bonis verò militibus cariturus sum, pellicum suarum concubinis: quibus hoc solum ex tantis opibus superest, in quod impenditur.

230. Proinde fugientibus me pateant limites; facessite hinc ociùs: ego cum Persis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratissimi cives. Læti vos excipient parentes, liberique sine vestro Rege redeuntes! obviàm ibunt desertoribus transfugisque! Triumphabo mehercule de fuga vestra, & ubicumque ero, expetam pœnas; hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem scietis & quantùm sine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno sit.

FINIS.

INDEX
ORATIONUM
Secundæ Partis.

ALIÆ ORATIONES EX LIVIO COLLECTÆ.

ORAT. EX CORNELIO TACITO COLLECTÆ.

ORATIONES EX Q. CURTIO COLLECTÆ.

Finis Indicis.